

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΕΤΟΣ Β'. ΦΥΛΛ ΑΔ. Θ'.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1874.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ
ΕΝ ΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ.

Τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα, πρὸς ἐξυπηρέτησιν πολιτικῶν σχεδίων, διεσπάρησαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῆς ἐπινοίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀναστάσιου ἀριστερίου, οἱ χρησμοὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου. Ὁ-χρᾶ ἀπομνημονεύει τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τινῶν προφητιῶν τῆς Βίβλου, ἡ ἑξῆς ἀπομνημονεύει δ' ὀλοτελῶς καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐκείνου σκοποῦ, ἡ βίβλος αὕτη ἐπηγγέλλετο εἰς τοὺς δεδουλωμένους Ἕλληνας ἐλευθερίαν, σωτήρας, καὶ ἐλευθερωτὰς ὑποδεικνύουσα τοὺς ἐμὸν ἰδοῦσους ξανθοὺς λαοὺς τοῦ βορρᾶ. Αἱ ἐπαγγελίαι αὗται, καὶ τοὶ ἀσφαεῖς καὶ περιβεβλημένοι τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀλληγορικὴν τῶν χρηστηρίων οὐμίχλην, ἐπενήργησαν ὅμως σπουδαίως ἐπὶ τῶν τυγχόντων τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ βαθέως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ἐρριζώθησαν.

Τίς ἢ αἰτία, ἧς ἕνεκα λαὸς, ἀποστρεφόμενος ἀνέκαθεν τὴν στρυφνὴν καὶ σχολιὰν τῶν ὀπτασιῶν καὶ προφῆσεων γλώσσαν, καὶ παρὰ τῷ ὁποίῳ ἢ διὰ συμβόλων ἔλαθε τῶν ἰδεῶν καὶ ἡ ἀλληγορία, ἀντίθετος τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ, εἴτε ἀπεβρίβηθησαν εἴτε ἀκατανόητοι διετέλεσαν καὶ διατελοῦσι, τίς ἢ αἰτία, ἧς ἕνεκα ὁ λαὸς οὗτος μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀπεδέξατο τοῦ Καλαβροῦ δῆθεν μοναχοῦ τοὺς ἐλπιδοφόρους χρησμούς, καὶ ἐκθύμως ἐπελάθετο τὴν ἐξηγήσιν καὶ σχολιάσιν διαφοροτρόπως αὐτούς;

Τὸν λόγον τοῦ φαινομένου τούτου ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ χαρακτῆρι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀποδεχομένου ἀνεξετάστως καὶ προθύμως ἀσπαζομένου πᾶν τὸ διαθρόπτον τὰ οὐνεροπολήματά του, ἀφροντιστοῦτος δὲ τὴν ἐξήγησιν καὶ ἐξερρηγήσιν τὴν φύσιν καὶ τὴν πηγὴν αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα ἐνεκολπώθη ἄσμενος τὰς αἰνι-

γματώδεις προφητικὰς τοῦ Ἀγαθαγγέλου ὀπτασίας, ὧν αἱ ἐρμηνεῖαι συνεταυτίζοντο πρὸς τὰς παραδόσεις, ἧς τινὰς περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτοῦ ὑπέτρεφον.

Αἱ παραδόσεις αὗται οὐδαμῶς μετεῖχον τοῦ μυστικισμοῦ, ἀφαιρέτου παρακολουθήματος τῶν δογματικῶν βιβλίων τῶν ἀσιατικῶν θρησκευμάτων, καὶ τῶν κατὰ μίμησιν αὐτῶν γραφειῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα προφητιῶν, ἀλλ' ἦν σύμφωνοι πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ διατηροῦντος εἰσέτι ἐν τῇ δεισιδαιμονίᾳ καὶ ταῖς προλήψεσιν αὐτοῦ τὸ μυθολογικὸν τῶν ἀρχαίων πνεῦμα.

Περὶ τῶν παραδόσεων τούτων ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος ἐνταῦθα ἐν αὐταῖς θέλομεν εἶδει ἀριθμητικῶς καταδεικνύμενον ὅτι καὶ κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς πικροτέρας δουλείας διετηρεῖτο ἐκμαχία ἢ ἐλπίς αἰσιωτέρου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους μέλλοντος, ἢ μετὰ τοσαύτης ἀρελοῦς πεποιθήσεως ἐκφραζομένη ἐν τέλει τοῦ δημοτικοῦ ἄσματος, τοῦ ἀρηγομένου τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως:

Σώπασε, κυρὰ δέσποινα, μὴν κλαίης, μὴ δακρύζης,
πάλε μὲ χρόνους μὲ καιροὺς, πάλε δικά μας εἶναι (*).

I

* Ἀπασαι σχεδὸν αἱ παραδόσεις περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς

*) Fauriel, Chants populaires τ. I. σ. 338. — Kind, Antholog. σ. 42. — Passow, Germania popularia. σ. 494. 496. — Ζαυ. πελ., Ἄσμ. δημοτ. σ. 599. — Ellissen, Analekten, τ. III σ. 246.

**) Γεωρ. Κωδιν. σ. 434 Bonn — Βλ. καὶ Δωροθέου Μονεμβασίας, Βιβλίον ἱστορικὸν (Ἐνετίησιν 1781) σ. 246 « Ἐκτίσαν » δὲ αὐτὸν τὸν ἀξιοθαύμαστον μέγαν καὶ περιβόητον ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, τὸν ἐπίγειον οὐρανὸν, τὴν νέαν Σιών, τὸ καύχημα τῆς Οἰκουμένης, τὴν δόξαν τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ὅποια ὑπερβαίνει ὅλα τὰ κτίσματα τῶν ἐκκλησιῶν διότι ἀφοῦ ἔκτισεν ὁ Θεὸς ὁς τὸν κόσμον, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, τοιοῦτος ναὸς δὲν ἔγινεν, οὔτε θέλει γίνεαι ».

ἑλληνικῆς φυλῆς συνδέονται μετὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας διότι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνεκεντρώοντο αἱ περὶ τῆς ἐθνότητος ἰδέαι τῶν ὑποδεδουλωμένων Ἑλλήνων, ἡ δὲ Ἁγία Σοφία ἦν τὸ σύμβολον τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὑπὸ τε τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἡ ναὸς οὗτος ἀνωμολογεῖτο ὡς ὁ ωραιότατος τῶν χριστιανικῶν τῆς οἰκουμένης ναῶν, «οἶος οὐκ ἐγένετο ἀπὸ Ἀδάμ οὔτε γενήσεται», κατὰ τὴν ἑκφρασιν τοῦ βυζαντινοῦ συγγραφέως Κωδινού *). Ἐνεκα δὲ τῆς λαμπρότητος ταύτης τοῦ ναοῦ καὶ πολλαὶ παραδόσεις ὑπέρχον, θαυμασίαν καὶ θεῖα συνεργεῖα γενομένην, προσπαθοῦσαι ν' ἀποδείξωσι τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν παραδόσεων τούτων παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν παρὰ τῷ χρονογράφῳ Δωροθέῳ τῷ Μονεμβασίᾳ, εἰλημμένην ἐκ τῆς «Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας» συγγραφῆς τοῦ Κωδινού *). Ἡ παράδοσις αὕτη διητηρήθη κατὰ τῷ λαῷ, διότι ἡ ἱστορικὴ τοῦ ἐπισκόπου Δωροθέου βίβλος, ἐκδοθεῖσα μὲν τὸ πρῶτον τῷ 1680, πολλάκις δ' ἐφεξῆς ἀνατυπωθεῖσα, ἦν δημοτικώτατον αὐτοῦ ἀνάγνωσμα, καὶ ἐπὶ πολλῶν χρόνων ἔτι καὶ μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν παλιγγενεσίαν διετέλεσεν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ὡς τὸ μόνον ἱστορικὸν ἐγχειρίδιον, ἐν ᾧ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐδίδασκοντο τὴν ἱστορίαν. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ ἄλλα βυζαντινὰ παραδόσεις διητηρήθησαν μέχρι τοῦδε, ὡς ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ χρονογράφου τούτου, οἷα ἐστὶ καὶ ἡ περιεργωτάτη περὶ τῆς χειρὸς τῆς δικαιοσύνης, ἣν, ἀπαρτιμῶν τινα τῶν πολυτιμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνημείων, διηγείται **).

Ἰδοὺ ἡ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἁγίας Σοφίας ἀναφερομένη παράδοσις, ὡς φέρεται παρὰ Δωροθέου ***).

«Κτίζοντας δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, ἐξώδιασεν ὅλον τὸν βίον τῆς βασιλείας, καὶ πλεόν δὲν εἶχε, καὶ ἦτον εἰς μεγάλην λύπην καὶ ἀδμονίαν τί νὰ γίνῃ διὰ χρυσάφι, νὰ τελειώσῃ τὸ θεῖον ἔργον ἐκεῖνο ὅπου ἄρχησε καὶ οὕτως ἐφάνη αὐτῷ ἐκεῖ εἰς τὸν Νικάν, ὅπου ἔστειλε καὶ ἔβλεπε τοὺς τεχνίτας πῶς κτίζουσι, ἕνας Εὐνούχος νέος ἀσπροφόρος φοβερός καὶ λαμπρότατος, καὶ λέγει του. Δέσποτα βασιλεῦ, τί ἔχεις καὶ στέκεις σκυθρωπὸς καὶ λυπημένος; ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίθη, ὅτι τὸ χρυσάφι τῆς βασιλείας μου ὅλον τὸ ἐξώδιασα, καὶ πλεόν δὲν ἔχω, καὶ τώρα ἀδμονῶ τί νὰ κάμω, διότι δὲν ἔχω νὰ δώσω τῶν κτίστων καὶ τῶν ὑ-

*) Γεωργ. Κωδιν. σ. 138 κς.
 **) Δωροθ., ἐνθ. ἐν σ. 363. «Δεύτερον ἔκαμεν ἕνα μάρμαρον πορφυρὸν, καὶ ἔβαλε μίαν χεῖρα καὶ αὐτὴν πορφυρὴν, καὶ τὴν ἐκάλεσε δικαιοκρίτην, διότι, ἂν εἶχε τινὰς διαφορίαν εἰς ὑπόθεσιν, ὑπῆγεναν εἰς τὴν χεῖραν ἐκείνην καὶ ἔβαναν φλουρία, καὶ ἐμετροῦσαν εἰς τῆς χεῖρας τὴν παλάμην καὶ ὡσάν ἤθελε σφαλίσῃ, ἀπεφάσιζεν ὁ βασιλεὺς νὰ διδῇ τόσα ἐκεῖνος, ὅπου ἤθελεν ἀγοράσει τὴν πραγματείαν ἐκείνην» καὶ ἦτον ἡ χεῖρα κεκοιμημένη μετὰ τὴν ἀστρονομικὴν, καὶ ὅσα ἤθελε σφαλίσῃ, ἢ ὀλίγα ἢ πολλὰ, δὲν ἦτον ἀντιλογία μόνον τὰ ἔπερνε ἀπὸ τὴν παλάμην τῆς χεῖρας ἐκείνης, καὶ δὲν ἐναντιοῦτο εἰς τὸν ὄρισμόν τοῦ βασιλέως καὶ μίαν ἡμέραν ἐπούλειεν ἕνας ἄνθρωπος ἕνα ἄλλορον ἀζιώτατον, καὶ ἐγράφει φλωρία ἑκατὸν καὶ περισσότερα, καὶ δὲν ἐσυμφώνησαν εἰς τὸ πᾶσαι τους ἐπῆγαν εἰς τὴν χεῖρα, καὶ ἄρχησεν ὁ ἀγοραστής καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν χεῖρα καὶ καθὼς ἔβαλεν ἕνα φλουρὶ ἐσφάλισεν ἡ χεῖρα καὶ πλεόν δὲν ἦτον λόγος νὰ ἐναντιωθῇ, μόνον ἐπῆρε τὸ φλουρὶ καὶ ἔδωκε τὸ ἄλλορον, καὶ ἐθαύμασαν εἰς τὴν τόσῃ ὀλίγην τιμῇ. καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐφόρησε τὸ ἄλλορον, καὶ τὸ ἐγδαρὰν, καὶ ἐπῆραν εἰς τὸ τομάρει ἕνα φλουρὶ καὶ ὡς ἤκουσεν ὁ λαὸς οὕτω, μεγάλως ἐθαύμασαν εἰς τὴν τοιαύτην τέχνην» εὐρίσκειται δὲ καὶ αὐτὸ τὸ μάρμαρον τὸ πορφυρὸν εἰς τὸ ἀγορὶ τοῦ Ἀφεντός, πλὴν λείπεται ἡ μιστὴ χεῖρα μετὰ τὴν παλάμην καὶ μετὰ τὰ δάκτυλα ἔκαμε δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ πράγματα θαυμαστά.»
 ***) αὐτ. σ. 246—247

πηρετῶν τὴν δούλευσιν, ὅπου ἐδοῦλευσαν ὁ δὲ λαμπροφόρος ἐκείνος Εὐνούχος μετὰ πολλὴν χαρὰν εἶπε τοῦ βασιλέως· μὴ λυπεῖσαι περὶ τοῦτου, ἀμὴ αὐριον τὸ πρῶτ' ἀπόστειλέ με ἀπὸ τοὺς Ἄρχοντας σου ὅσους ὀρίζεις καὶ μουλάρια, καὶ ἐγὼ μένω εἰς τὴν πόρταν τῆς χρυσῆς, καὶ νὰ σοῦ δανείσω χρυσάφι ὅσον θέλεις ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς ἤκουσεν, ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν ὅπου ἔλαβεν ἐφάνη του ὅτι ἤλθεν ἐκστασις καὶ δὲν εἰμώρει νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ ἐλησμόνησε νὰ ἐρωτήσῃ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου τοῦ λαλεῖ, καὶ πῶς λέγουσι τὸ ὄνομά του, καὶ ἀπὸ ποῦ ἦλθε, καὶ ἀπὸ ποῖον τόπον εἶναι ὁμοῦ τῆ ἐπαύριον, κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ τοῦ Εὐνούχου, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν Κοιταίστορα Βασιλίδην, καὶ τὸν Ἐπαρχον Θεόδωρον, καὶ τὸν Πατριτικόν, καὶ τὸν Στρατηγὸν αὐτοῦ, ὑπηρετάς πενήντα, καὶ μουλάρια εἴκοσι μετὰ βουλγιδίων, μί. εἰς καθ' ἓν μουλάριον δύο βουλγιδίας, καὶ ὑπῆγαν εἰς τὴν χρυσῆν πόρταν καὶ ἐκεῖ ἦσαν τὸν Εὐνούχον καθάλαρην εἰς ἄλλορον λαμπρὸν καθήμενον, καὶ ἐπῆρέ τους καὶ ὑπῆγαν εἰς τὸ Τριβουνάλιον, καὶ ἐκεῖ τοὺς ἐφάνησαν Παλάτια χρυσοφόρα, καὶ κραβάτια ὀλόχρυσά καὶ ἐπέξυσαν ἀπὸ τὰ ἄλογα, καὶ τοὺς ἀνέθασαν ἀπὸ σάβαν χρυσοφόρον πολλὰ θαυμαστήν, καὶ ἔθγαλε κλειδί χρυσοῦν, καὶ ἤνοιξε κουβούκλιον χρυσοῦν, τὸ ὅποιον ἦτον ἐπάνω ἕως τὸ πάτωμα χρυσάφι γεμάτον καθαρὸν καὶ ἐπῆρεν ὁ Εὐνούχος φτιάρι καὶ ἔβαλεν εἰς κάθε μίαν βουλγίδα χρυσάφι καντάρια δύο, ὅπου ἔγιναν ὅλα καντάρια ὀδοῦκόντα καὶ οὕτως τὰ ἔλαβαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ βασιλέως, καὶ τὰ ἐφόρτωσαν εἰς τὰ μουλάρια καὶ εἶπέ τους ὑπάγετε, δότε αὐτὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ καὶ οὕτως ἐσφάλισεν τὸ κουβούκλιον, οἱ δὲ Ἄρχοντες ὑπῆγαν τοῦ βασιλέως τὸ χρυσάφι καὶ ὡσάν τοὺς εἶδεν ἐξεπλάγη, καὶ ἠρώτησέ τους εἰς ποῖον τόπον ὑπήγετε καὶ ποῖος εἶναι ὁ Εὐνούχος ὅπου ἔκαμε τόσῃν κλωσύνην εἰς ἡμᾶς, καὶ ἔδωκε μας ταύτην τὴν δωρεάν τοῦ χρυσαφίου; οἱ δὲ Ἄρχοντες εἶπαν τοῦ βασιλέως τὸν τόπον τῶν Παλατίων ὅπου ὑπῆγαν ὁμοῦ ὁ βασιλεὺς ἔβαλε κατὰ νοῦν ὅτι θέλει ἔλθῃ πάλιν ὁ Εὐνούχος ἐκεῖνος εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὰς ἀμοιβὰς, καὶ αὐτὸς πλεόν δὲν ἐφάνη ὡς δὲ εἶδεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἄρχησε καὶ δὲν ἤλθεν, ἀπέστειλεν ἐκεῖνον ὅπου ἠκολούθει αὐτοῦ πάντοτε, καὶ ἄλλον ἕνα, νὰ παραίνοιον εἰς τὰ Παλάτια τοῦ Εὐνούχου ἐκεῖνου νὰ τὸν εὔρουν καὶ ὡς ὑπῆγαν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, οὐδὲ Εὐνούχον ἦσαν, οὐδὲ Παλάτια, οὐδὲ κτίσματα τελείως, μόνον ἦτον ὁ τόπος ὅλος γῆ χωρὶς κτίσματα καὶ στραφέντες εἶπαν τοῦ βασιλέως τὰ γινόμενα ὁ δὲ βασιλεὺς, ὡς ἤκουσεν, ἐθαύμασε μεγάλως, καὶ ἐγνώρισεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ Εὐνούχος ἦτον Ἄγγελος, καὶ ἀπεστάλη παρὰ Θεοῦ καὶ οὕτως ἔδωκεν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ, καὶ εἶπε· τώρα ἐγνώρισσα ὅτι ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐχάρησέ μου τὴν τοσαύτην θεοχάρακτον δωρεάν τοῦ χρυσοῦ ἔντως θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν ταῖς Ἀγίαις αὐτοῦ.»

Ἐπόμενον ἦτο κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν, ὁ ναὸς οὗτος, τοσοῦτω θαυμασίαν καὶ λαμπρὰν ἔχων τὴν ἱστορίαν, νὰ νομισθῇ πρὸς στιγμήν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τῶν ἀπίστων. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ πλῆθος προσέτρεξε καὶ συνεσωρεύθη εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς ἄσυλον ἀσφαλές, στήριζόμενον πρὸ πάντων εἰς τινα ἀρχαῖον χρῆσμά, οὐ δυστυχῶς ἡ διάψευσις ὑπῆρξεν ὀλεθρία καὶ αἰματηρά.

«Πᾶσι οὖν, λέγει ὁ Βυζαντινὸς ἱστοριογράφος Δούκας, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, μοναχοὶ μονάζουσαι, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἔθειν, βασιτάζοντες ἐν ταῖς ὠλέαις τὰ νήπια αὐτῶν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἀφέντες τοὺς οἴκους αὐτῶν τῷ βουλευμένῳ χωρεῖν. Καὶ ἦν ἰδεῖν ἀγνίαν ἐκείνην πεπυκνωμένην ἀνθρώπων τὸ

δὲ προσφεύγειν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τοὺς πάντας τί; ἦσαν πρὸ πολλῶν χρόνων ἀκούοντες παρὰ τινῶν ψευδομάντιων πῶς μέλλει Τούρκους παραδοθῆναι ἡ πόλις καὶ εἰσελθεῖν ἐντὸς μετὰ δυνάμεως, καὶ κατακόπτεσθαι τοὺς Ῥωμαίους παρ' αὐτῶν ἄχρι τοῦ κίονος τοῦ μεγάλου Κωνσταντινοῦ μετὰ δὲ ταῦτα καταβάς ἄγγελος φέρων Ῥωμαίαν παραδώσει τὴν βασιλείαν σὺν τῇ Ῥωμαίᾳ ἀνωνόμῳ τινὶ ἀνδρὶ εὐρέθεντι τότε ἐν τῷ κίον ἰσταμένῳ, λίαν ἀπερίττω καὶ πενηγρῷ, καὶ ἐρεῖ αὐτῷ «λάβε τὴν Ῥωμαίαν ταύτην, καὶ ἐδικήσον τὸν λαὸν κυρίου» τότε τροπὴν ἔχονται οἱ Τούρκοι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καταδιώξουσιν αὐτοὺς κόπτοντες, καὶ ἐξελάσουςι καὶ ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τῆς δύσεως καὶ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μερῶν ἄχρις ὀρίων Περσίας, ἐν τόκῳ καλουμένῳ Μονοδενδρίῳ *).

Ἡ οἰκτρά τῶν ὄνειροπολημάτων καὶ τῶν πεποιθήσεων τούτων διάψευσις, ἡ φρικώδης σφαγὴ καὶ ὁ ἀνδραποδισμὸς τὸν ζητησάντων ἄσυλον ἐν τῷ ναῷ, θλιβερὰν εἰς τοὺς χριστιανούς πάντας ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν. Καὶ φαίνονται πῶς ἀδυνατοῦντες νὰ πιστεύωσι τὴν ἀπαίσιαν ταύτην λύσιν. «Πῶς τὸ ἑκαταδέχθη ἡ ἁγία σοφία, ὁ ἐπίγειος οὐρανός, ἡ νέα Σιών, τὸ κάσχημα τῆς οἰκουμένης, καὶ ἔγεινε ναὸς τῶν Τούρκων; φρίζον Ἡλίε, ἀνεξίκακε Κύριε δόξα σοι!» ἀναφωνεῖ ὁ χρονογράφος Δωροθέος **). Ὁ δὲ Ἐμμανουὴλ Γεωργιλᾶς, συγγραφεὺς σύγχρονος τῆς ἀλώσεως, τοιαῦτα ἐδύρεται ἐπὶ τῷ δυστυχίματι τούτῳ: Τὰ τρίμερα τῶν χριστιανῶν, Θεέ μου, δὲν τα θέλεις, νὰ σὲ δοξάζουν ἀσεβεῖς ἔς τὸ ἅγιόν σου σπίτιν, ἀπέσω ἔς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ἔς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων; Τίς εἶδεν ἡ τίς ἤκουσε ποτέ του τέτοιον πρᾶγμα, οἱ ἀσεβεῖς νὰ πάρουσι τὸ σπίτι τῶν ἁγίων, νὰ σὲ δοξάζουν, Κύριε, οἱ Τούρκοι σοδομίταις; Θεέ μου, πῶς ἀπέμεινες ἔς τὴν τόσῃν ἀνομίαν, καὶ πῶς τὸ κατεδέχθηκα, δυνάμεις τῶν ἀγγέλων; ***).

II

Τὰ δημοτικὰ ἄσματα, ἐν οἷς περιγράφεται ἡ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφέρουσιν ὅτι πρὸ τῆς ἀλώσεως φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ κατελθούσα, ἡ περιστέρη, ἡ πουλάκι κατ' ἄλλας παραλλαγὰς, ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς χριστιανούς ἐκκλησιαζομένους ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας τὴν μέλλουσαν τῆς πόλεως τύχην, καὶ διέταξαν αὐτοὺς νὰ διασωσῶσι τὰ πολυτιμώτερα τοῦ ναοῦ κειμήλια, τὸ εὐαγγέλιον, τὸν «χρυσὸ σταυρὸν» καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἐξαποπέτοντες αὐτὰ εἰς τὴν Φραγκιά, ὅπως μὴ μολυνθῶσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων:

Σημαίνει ὁ Θεὸς, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ οὐράνια, σημαίνει καὶ ἡ ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι, μετὰ τετρακόσια σήμαντρα καὶ ἑξήντα δύο καμπάναις καὶ ἕνα καμπάνα καὶ παπᾶς, καὶ ἕνα παπᾶς καὶ διάκος. Νὰ μπουῖνε ἔς τὸ χερουβικὸν καὶ νᾶβγη ὁ βασιλεὺς. Περὶστερὰ κατέβηκεν ἀπὸ τὰ μεσουράνια: «— Πάψετε τὸ χερουβικὸν καὶ ἄς χαμικλώσουν τ' ἅγια. Παπάδες πάρτε τὰ γιερά, καὶ σεις καιρὰ σβυστήτε, γιὰτ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλι νὰ τουρκέψῃ. Μόν' στείλατε λόγος τῇ Φραγκιά, νᾶρτουνε τριὰ καράβια, τῶνα νὰ πάρῃ τὸ σταυρὸν καὶ τὸ ἄλλο τὸ β' γιὰ τὸ εὐαγγέλιον τὸ τρίτο τὸ καλλίτερον τὴν ἁγία τράπεζά μας, μὴ μας τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν.»

*) Δούκ., κεφ. 39 σ. 289—290 ἐκδ. Βόννης. — Ἐχει σχέσιν ἄρα γε τὸ Μονοδένδριον τοῦ βυζαντινοῦ χρῆσμου μετὰ τὴν Κόκκινη Μηλιά, τὸ δένδρον μέχρι τοῦ ὁποῦ φέρεται παράδοσις ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Τούρκους;
 **) Δωροθ., ἐνθ. ἀν. σ. 418.
 ***) Ἐμμ. Γεωργιλᾶ, Θεῖος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. στ. 453 κα. ἐν Ellissen, Analekten τ. III σ. 426 κς — Wagner, Medieval Greek Texts. τ. I σ. 455 κς.

Ἡ Δέσποινα ταραχτικῆς, δακρύζουσα ἢ εἰκόνας: — Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, μὴ κλαίης, μὴ δακρύζης, πάλε με χρόνους με καιρούς, πάλε δικὰ μας εἶναι *). Ἦν δὲ ἡ ἁγία τράπεζα τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐξάισιον, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐκ πολυτιμῶν λίθων καλλιτέγνημα, ὃ τὴν κατσκευῆν ὁ αὐτὸς χρονογράφος Δωροθέος, περιγράφει ὡς ἔπεται:

«Λοιπὸν ἠβουλήθη νὰ κατασκευάσῃ καὶ μεγάλην Ἁγίαν Τράπεζαν θαυμαστήν καὶ πολυτίμον, ὅπως διὰ τεχνικῆς πολλῆς μεθόδου ὅπου θέλει τὴν κάμνει, νὰ μὴ δύναται ἀνθρώπινος νοῦς νὰ τὴν κατανοήσῃ καὶ ἐκάλεσε σοφοὺς ἄνδρας, δοκίμους, τεχνίτας πολυμαθεῖς καὶ συνεβουλεύθη αὐτοῖς, πῶς νὰ τὴν κάμῃ καὶ εἶπαν τὸν βασιλέως, ὅτι νὰ βάλῃ εἰς τὸ χωνευτήριον χρυσάφι, ἀσημί, καὶ γάλικωμα, ἤλεκτρον, σίδηρον, ὕαλι, λίθους τιμίους πολλούς, ὕακινθον, σμάραγδον, μαργαριτάρη, κασίτερον, μαγνίτην, ὄνυχιον, μολύβη, κρύσταλλον, ἀδάμαντα, καὶ ἄλλα ἕως ὅς'. καὶ ἔτριψαν αὐτὰ ὅλα ὁμοῦ, καὶ τὰ ἔβαλαν εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ ἡ φωτιά τὰ ἐχώνευσε, καὶ τὰ ἔκαμεν ἕνα μίγμα ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀρχιτέκτων ἔβλεπαν τὸν Ἄγγελον ὅπου τὰ ἐπαράστανε, καὶ ἔκαμεν τὴν ὑψησίαν εἰς αὐτὰ, ἦγον τὰ ἀνάδευε μέσα εἰς τὸ χωνευτήριον ἔλαβαν δὲ οἱ τεχνίται τὸ χωνευτήριον, καθὼς ἦτον μετ' ἐκεῖνα τὰ χρώματα, καὶ ἔχυσαν αὐτὰ καὶ ἔκαμαν τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν χυτὴν πολυποικίλον καὶ πανθαύμαστον κατεκόσμησεν δὲ αὐτὴν γύροθεν μετὰ χρυσάφι καὶ μαργαριτάρη καὶ μετὰ λίθους πολυτελεῖς **).

Ἡ δημόδιος παράδοσις, συμπληρούσα τὸ ἄσμα, ἀφηγείται ὅτι τὸ πλοῖον τὸ μετακομίζον τὴν ἁγίαν Τράπεζαν διερράγη τὸ δὲ ἠγιασμένον σκεῦος κατεποντίσθη ἐν τῷ βυθῷ τῆς Προποντίδος εἰς τὸ μέρος δὲ, ἐνθα ἐβυθίσθη, ἡ θάλασσα διατελεῖ μέχρι τοῦδε ἡμερος καὶ γαλιναῖα, ἴαδι κατὰ τὴν κοινὴν ἑκφρασιν, καὶ ἔταν ἀκόμη περὶ ἄγριος κλύδων συνταράσσει αὐτὴν ***). Ὅταν δ' ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνακτηθῇ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, τότε πιστεύεται ὅτι καὶ ἡ ἁγία Τράπεζα ἀνευρεθήσεται, ἵνα ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει περιφανῶς ἐγκαινισθῇ καὶ ἀθῆς.

Νικητὰς ὁ Χωνιάτης, ἐξιστορῶν τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀναφέρει ὅτι τὸ πολυτίμον τοῦτο ἱερὸν σκεῦος κατετεμαχίσθη καὶ διανεμήθη μεταξὺ τῶν πορθητῶν: «Ἡ μὲν θυρὸς τράπεζα, τὸ ἐκ πασῶν τιμῶν ὕλων σὺνθεμα συντετηγμένον πυρὶ καὶ περιχωρησασῶν ἀλλήλαις» εἰς ἐνὸς ποικιλοχρῶου κάλλους ὑπερβολὴν, ἐξάισιον τῷ ὄντι καὶ ἀξιμαγᾶτου παρ' ἔθνεσιν ἅπασι, κατετεμαχίσθη καὶ διανεμήθη τοῖς σκυλευταῖς ****). Καίτοι ἀπιθανότατος φαίνεται ὁ κατετεμαχισμὸς ὄγκου συντετηγμένου μετάλλων, δὲν εἶναι ὁμοῦ παράδοξον ὅτι ἐσυλλήθη ὑπὸ τῶν Λατίνων ἡ πολυτιμὸς ἰσως τοῦ ναοῦ ἁγία Τράπεζα τὴν δὲ πρὸς ἀντικατάστασιν ταύτης τεθείσασιν καθείλον πιθανῶς οἱ Τούρκοι, ὡς καὶ ὁ Σκαρλάτος ὁ Βυζαντινὸς εἰκάζει ****), ὡς ἄχρηστον αὐτοῖς, ὁ-

*) Passow, αρ. 196 — Ζαμπελ., σ. 599. — Ἔτερα ἄσματα περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως βλ. ἐν Passow αρ. 194—195, ἐν τραπεζούτιον παρὰ Passow, αρ. 198. — Ξανθοπούλου, Φιλολογ. συνέδημος, σ. 404. — Marcellus, Chants du peuple en Grèce. τ. I. σ. 94 καὶ ἄλλο ἐν Τριανταφυλλίδου οἱ συγὰδες σ. 469—470.
 **) Δωροθέος, ἐνθ. ἀν. σ. 247.
 ***) Τὴν παράδοσιν ταύτην διηγούμενος ὁ κ. Σκαρλ. Βυζαντινὸς (Κωνσταντινουπόλεως τ. I. σ. 490) λέγει οὐα ὀρθῶς φρονούμεν, ὅτι «γαλιναῖος τῆς θάλασσης, οἱ ναῦται ἐπιχόνοντες ἔλαιον, λέγουσιν ὅτι βλέπουσιν αὐτὴν ἐν τῷ πυθμένι.»
 ****) Νικητ. Χωνιάτ. 4. 758 Bon.
 *****) Σκαρλ. Βυζαντ., Κωνσταντινούπολις τ. I. σ. 492.

πότε εἰς μουσουλμανικὴν προσκύνῃα μετασχμάτισαν τὸν χριστιανικὸν ναόν.

Πρὸς τὴν διήγησιν δὲ τοῦ Χωνιάτου συμφωνεῖ κάπως καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Δωροθέου ἀναφερομένη παραλλαγή τῆς δημόδου παραδόσεως, καὶ ἢ ἡ ἀρπαγὴ καὶ καταπόντισις τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ἐγένετο ὅτε ἐκράτουν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Ένετοί. « Καὶ οὐ μόνον τούτα ἐπῆραν, ἀλλὰ καὶ τὴν υπερθαύμαστον καὶ ἐξάκουστον Ἁγίαν Τράπεζαν τῆς αὐτῆς Ἁγίας Σοφίας, τὴν πολύτιμον καὶ ὠραιότατην εὐγαλιαν ἀπὸ τὸν Ναὸν καὶ τὴν ἔβαλαν εἰς τὸ καράβι, καὶ καθὼς ἔκμαυαν ἄρμενα καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Βενετιάν, ὡς τοῦ θαύματος, πλησίον τῆς νήσου τοῦ Μαρμαρᾶ ἀνοίξε τὸ καράβι, καὶ ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἁγία Τράπεζα, καὶ ἐβούλησε, καὶ εἶναι ἐκεῖ ἕως τὴν σήμερον, καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν, καὶ τὸ μαρτυροῦν οἱ πάντες, διότι ὅλον τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅταν κάμνει φουρτούνα, ἡ θάλασσα ὅλη κάμνει κύματα φοβερά· εἰς δὲ τὸν τόπον ὅπου εἶναι ἡ ἁγία αὐτῆ Τράπεζα εἶναι γαλήνη, καὶ δὲν ταρασσεται ἡ θάλασσα· καὶ ὑπαγέουν τινὲς ἐκεῖ μὲ περάματα, καὶ λαμβάνουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐκεῖνην, ὅπου εἶναι ἡ Ἁγία Τράπεζα, καὶ μυρίζει θαυμασιώτατα μυρωδιὰν ἀπὸ τὸ ἅγιον μύρον ὅπου ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρωμάτων *). »

Ὡς εἰ μὴ ἦρα ἡ θαυμασία αὐτῆ παράδοσις περὶ τῆς τύχης τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, ὁ Ἐμμανουὴλ Γεωργιλᾶς θαυμασιώτερα διηγείται, περὶ ἀναλήψεως εἰς οὐρανούς τῶν ἱερῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνησίων, ἐτέρων σύγχρονον πιθανῶς ἀναγράφων παράδοσις.

Ποῦναι λοιπὸν τὰ λείψανα, ποῦ αἱ ἅγια εἰκόνες; ἡ ὀδηγήτρια ἡ Κυρά, ἡ Δέσποινα τοῦ κόσμου; λέγουσιν ἀνελήθησαν ἔς τὸν οὐρανὸν ἀπάνω, τὰ λείψανα τὰ ἅγια καὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη, οἱ ἄγγελοι τὰ πῆραν ἐμπρὸς εἰς τὸν Δεσπότην. Καὶ τοῦτο ἐν ἀληθινῶν ὡς δούλοι τοῦ Δεσπότη, εἰκόνες τε καὶ λείψανα ὅλα ἀναληφθήκαν εἰς οὐρανούς, εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν κύριον τῆς δόξης. **) (Ἐπεται συνέχεια).

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Η ΤΙΜΩΡΙΑ.

(Ἐλευθέρα μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Φ. Δ.)

(Συνέχεια ἴδε φυλλ. Η.)

XXVI

Ὁ περιηγητὴς ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ οἴκαδε ἀκολουθῶν ἀκριβῶς τὴν ὁδὸν, ἣν ἔλαβεν ὅτε ἤρχετο.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν εὐρέθη ἀπέναντι τοῦ ξενοδοχείου τοῦ λευκοῦ ἵππου. Ἡ γυνὴ τοῦ Στόφφελ ὑπέδραχθη αὐτὸν δι' ἀλλοκότου ὄφους, καὶ, ὅπως μετρίαισθε ἐσωτερικὴν τινὰ ταραχὴν, ὅφ' ἦς κατελήθη, ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ ἐὰν ἦ ἐν τῷ πύργῳ διαμονὴ αὐτοῦ ἦτον εὐάρεστος.

Ὁ ἵππότης ἀπήντησεν, ὅτι ἡ γνωριμία τῶν νέων αὐτῶν προσώπων εὐχάριστησεν αὐτὸν ἀρκούντως, καὶ ὅτι ἐσκόπει νὰ ἐπανέλθῃ πολλάκις. Θέτων δὲ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου του εἰς κρίκον προσκεκολλημένον πλησίον τῆς θύρας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας. Ἡ γραία Στόφφελ, τοῦτο ἰδοῦσα, ἐνεθαύραθη καὶ ἔδραμνεν ἀμέσως, ὅπως προσφέρῃ αὐτῷ ὕγρον τι οἰνοπνευματώδες οὐ τινος αὐτῆ ἐξέθειάζε τὴν λαμπρότητα τῆς κατασκευῆς.

Ὁ περιηγητὴς ὅμως, φαίνεται, ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀναψύξεως.

— Εἰπότε μοι, παρακαλῶ, εἶπεν, ἀπομακρόνων εὐγενῶς τὴν φιάνην, ὁ Κ. Στόφφελ ποῦ εὐρίσκειται;

— Ὑπῆγεν εἰς τὸ δάσος δι' ὑπόθεσιν, ἀπήντησεν ἡ γραία.

— Ὁ δὲ Χριστόφορος Δαμρὸς συνάδουσαν αὐτόν; διότι, νομίζω, ὅτι ἀνεχώρησε τὴν προίαν ταύτην διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς δὴ.

— Ἄ! γνωρίζετε τοῦτο;... εἶναι ἀλλήθες... ἦλθεν εἰς δὴ πρὸ δύο ὥρων, ἀλλὰ ὁ σύζυγός μου εἶχεν ἀναχωρήσει.

— Καὶ τί ἐγένετο;

— Μὲ ἐρωτᾶτε πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν γνωρίζω. Ἦλθε, τόσφουζεν ὀλίγον καὶ τόκοψε λάσπη, ἐν ᾧ ἐγὼ ἤμην εἰς τὸν κήπον... ἴσως ὑπῆγε νὰ τεντωθῇ εἰς κἀνὸν μέρος.

Ἐμμεσολάβησε μικρὰ σιωπὴ, καθ' ἣν ὁ ἵππότης εὐρίσκειτο σύννοος. Εἶτα δὲ ἀνεμνήσθη, ὅτι εἶχε νὰ διατρέξῃ ἀρκετὰς λεύγας, καὶ ἀποχωρήσας τὴν γραίαν ἐξῆλθεν. Ἀναβὰς δὲ ἐπὶ τοῦ ἵππου του, ἐνεθυμήθη τῆς οἰκογενείας Σαρπαί.

— Ἄς ὑπάγω, εἶπε, νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς τιμίους αὐτοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐπορεύθη πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Ὁ ἀγαθὸς χωρικός ἐργάζετο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς τὸν ἀγρὸν του μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ· μόνον ἡ σύζυγος ἔμεινεν ἐν τῷ οἴκῳ. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ περιηγητοῦ, αὐτῆ ἐνεπλήσθη χαρᾶς.

— Ὡ! ἀνέκραξε, πόσον εἶμαι εὐτυχὴς ἐπαναβλέπουσα ὑμᾶς ἐν καλῇ καταστάσει, διότι ὁ σύζυγός μου ἦτο πολὺ ἀνήσυχος... Ἐμείνατε λοιπὸν εἰς τοῦ Στόφφελ;

— Ἐ! καὶ διατί ὄχι; Ἦθέλατε μοι κάμει μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς μοι ἐξηγήσατε τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ἔποισαν ὁ σύζυγός σας ἤθελε νὰ μὲ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπάγω ἐκεῖ.

— Κύριε, ὑπέλαβεν ἡ γυνὴ, ὁ Πέτρος εἶναι ἀνθρώπος, ὅστις δὲν ὀμῖλει πολλά, ἀλλ' ὅταν λέγῃ κῆτι, γνωρίζει τί λέγει. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἐπεδοκίμασε τὴν ἰδέαν σας, τοῦτο θέλει νὰ εἶπῃ, ὅτι δὲν ἦτο καλῆ.

— Ἐχει καλῶς· ἀλλ' ἄς ὀμῖλήσωμεν σαφέστερα. Γνωρίζετε κἀνένα, ὅστις νὰ παραπονῆται κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ Στόφφελ;

— Ἐὰν ἐκἀμνατε τὴν ἐρώτησιν ταύτην εἰς τὸν σύζυγόν μου, ἤθελε σᾶς ἀποκριθῆ... ἢ θὰ εἰσώπα· δηλαδὴ θὰ σᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ σᾶς εἶπῃ. Εἰς ἐμὲ ὅμως διαφέρει τὸ πρᾶγμα· ἐγὼ εἶμαι γυνὴ καὶ δὲν μοι εἶναι συγκεχωρημένον νὰ ἐκφράζωμαι πρᾶγματὰ, τὰ ὅποια... ἴσως εἶναι σπουδαία, καὶ δύναται νὰ φέρουν περιπλοκάς.

Ὁ Κ. Δὲ Τολουμόντης ἐνόησεν, ὅτι ἡ περαιτέρω ἐκ μέρους του ἐπιμονὴ ἤθελε εἶσθαι ἀδιακρισία, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐπέστη, ὅτι πρόκειται περὶ γυναικὸς, ἐξ ἧς ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐξῆξ οὐδὲν, καὶ ἐπειδὴ ἐξέδουσαν ἀρκετὸν καιρὸν κατὰ τὰς δύο ταύτας ἐπισκέψεις, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναλάβῃ τροχάδην τὸν δρόμον του, ἀπεπτόμενος, ὅτι ἀρκετὰ ἐδιδάχθη ἐν τῷ μικρῷ αὐτῷ διαστήματι, καὶ ὅτι, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ πανσθενὴς θεῖα Πρόνοια ἤθελε τὰ πάντα ἀποκαλύψει.

Τὰ μέρη δι' ὧν διέβαινε σκένευστο ἐκ πεδιάδων χέρσων, ἐν αἷς, ἐκτὸς ὀλίγων πυρακωνθῶν, ἀρκευθῶν, καὶ ὕσγων, σποράδην φουμένων, οὐδεμία ἄλλη βλάστησις ὑπῆρχεν. Πρὸ πολλοῦ οὐδεμία ψυχὴ ζῶσα ἐφαίνετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἔτρεχεν, ὅτε, ἐφ' ἐνὸς λοφίσκου, παρετήρησε σκιάν τιναν ἐν εἰδεί ἀνθρωπίνης μορφῆς, ἧτις ὅμως πάραυτα ἐξηφανίσθη.

Ἡ νύξ ἐξῆπλωσεν ἤδη τὸν μέλανα πέπλον ἀλλ' ἡ σελήνη δὲν ἤρχετο νὰ ρίψῃ τὰς φωτοβόλους αὐτῆς ἀκτίνας.

Εἰς διάστημα ἡμισείας λεύγης ἡ προτέρα σκιὰ ἐνεφανίσθη ἐκ νέου πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος ἐπὶ τινος ὑψώματος, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐγένετο ἄφαντος.

Ἡ ἐπανάληψις αὐτῆ ἔλαμψε προσεκτικὸν τὸν περιηγητὴν.

Κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν ἐξήρχετο θαμνώδους τινος μέρους, ἡ δὲ θεὰ μεγάλης ἐλάτης, ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν εἰς τὸν πύργον του προσέγγισιν.

Αἴφνης διπλοῦς πυροβολισμὸς διέσχισε τὸν ἀέρα.

Ὁ ἵππότης ἐκβάλλων κραυγὴν ἔπεσον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ εἰς τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἔμεινεν ἐντὸς τοῦ ἀναβολῆως, ἐσύρετο ὁ δυστυχὴς ὑπὸ τοῦ μανιωδῶς καλπάζοντος ἵππου.

ΜΕΡΟΣ Β'.

I

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἵπποτοῦ Ῥιχάρδου Δὲ Τολουμόντου κατὰ τὴν πέμπτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, ὁ κόμης Δὲ Χαλεμβράδῃ εὐρίσκειτο ἐν τῷ θαλάμῳ αὐτοῦ ἀναγινώσκων τὴν Κλεοπάτραν τοῦ Γωλιθίου, οὐτινος αἱ μυθιστορίαι περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο ὑπὸ τῶν εὐγενῶν τῆς τότε ἐποχῆς.

Τοῦ καιροῦ ὄντος ὠραίου τὰ τρία αὐτοῦ τέκνα μετὰ τοῦ Γάσπαρη καὶ Στεφάνου, ἐξῆλθον μετὰ τὸ πρόγευμα, ὅπως περιπατήσωσιν ἐν ταῖς δάσεσι, ἐνθα, ἡ ὅλωι ποιητικῆ φύσει τῆς Ματθίλδης, εὐρίσκει μέγιστον θέλητρον.

Ἡ νύξ ἐπλησίαζεν ὁ δὲ γέρον ἀρχων ἀνεμειν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἴδῃ ἐπανερχομένην πᾶσαν τὴν νεολαίαν αὐτὴν, ὅτε, ρίπτων τὰ βλέμματα αὐτοῦ ἐκ τοῦ παραθύρου πρὸς τὸ μέρος τῆς αὐλῆς, εἶδε μετ' ἐκπλήξεως τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ μόνον καὶ ἐν καταστάσει προοιωνιζούσῃ ἀπαίσιόν τι.

Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν, δεξιλομεν νὰ χαράξωμεν ὀλίγας γραμμάς ἀφορώσας τὸν χαρακτῆρα τοῦ Γάσπαρη Δὲ Βέρφου Νέος ὑψηλοῦ ἀναστήματος ἀλλὰ καθὼς ἐσχηματισμένον αἱ ἰσχναὶ καὶ ἐπιμήκεις κνήμαι αὐτοῦ, ἀμφιταλαντευόμεναι κατὰ τὸ βάδισμα, εἰδείκνον, ὅτι ὑπέφερον ὑποβαστάζουσαι τὸν κορμὸν. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὑστεροῦντο ἰσομετρίας ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἐπίλοιπον τοῦ σώματος. Ἐπὶ ἰσχνῷ δ' ἐπίσης τραχήλῳ ἐπεκάθητο κεφαλὴ ὑπερβολικῶς ὀγκώδης, κεκαλυμμένη ὑπὸ κίτρινοχρόου χαιτίης, ἧτις μόλις ἐπέτρπε νὰ φαίνηται μικρὸν τι πρόσωπον μετὰ πεπιεσμένου μετώπου, ὀφθαλμῶν παραβλώπων, βινὸς σιμῆς, καὶ υπερμεγέθους στόματος, παρουσιάζοντος δύο σειρὰς ἐδόντων, πρὸς τὰ ὅποια ἀφρόντως θὰ ἐξῆλθε καὶ τὸ μεγαλύτερον τῶν ζώων ἐκ τοῦ εἴδους τῶν σαρκοφάγων.

Τὸ ἐξωτερικὸν δ' αὐτῷ, ἐστερημένον πάσης χάριτος, οὐδὲν ἀπέζημιούτο τοῦλάχιστον ὑπὸ ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν πλεονεκτημάτων. Φύσει ἀνόητος, ζηλότυπος καὶ ἀμαθὴς, ἦτον ἐντελῶς ξένος πρὸς τὴν ιδιότητά ἐκεῖνην, ἣν, κατὰ τὸν Βουσσουέτον, ὁ θεὸς πρῶτην ἐπένευσε τῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν ἐπλασεν αὐτόν, ὡς ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τῆς θεῖας φύσεως, καὶ εἰς ἐνδειξιν τῆς εὐεργετικῆς χειρὸς, ἐξ ἧς ἐξῆλθον, — δηλαδὴ τὴν καλοσύνην.

Εἰσῆλθε μετὰ θορύβου ἐν τῷ θαλάμῳ καὶ ρίψας τὸν πλόν του ἐπὶ θρανίου, ἀνέκραξε μετὰ σφοδρότητος:

— Σᾶς τὸ εἶπα, θεῖέ μου, πολλάκις χωρὶς ὑμῶν νὰ μὲ πιστεύσατε· ὁ υἱὸς τοῦ σιδηρουργοῦ εἶναι ἕνας κατεργαγῆς· ἔχει τὴν ψυχὴν πόσον μαύρην, ὅσον εἶναι καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς του.

— Τί ἔχεις; τί ἔτρεξεν; τί σημαίνει αὐτὸς ὁ πρόλογος, ἠρώτησεν ὁ κόμης, ἄνευ μεγάλης ἐκπλήξεως, διότι ἦτο συνειθισμένος εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἐκφράσεις τοῦ υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ.

— Τί ἔγω!... Ἐγὼ τὴν καρδίαν μου πλήρη ἀγανακτήσεως. Τί ἔτρεξεν!... Ἀχρεϊστότατον πρᾶγμα.

— Ἄς ἴδωμεν· λέγε σαφέστερα καὶ ἡσυχώτερα.

— Δυσκόλως θὰ τὸ κατορθώσω. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον δεῖξω νὰ σᾶς εἰδοποιήσω, ὅτι δὲν πρέπει ποσῶς νὰ τρομάζητε... δὲν εἶναι σφαλμὰ τῆς, ἀν καὶ ἠδύνατο νὰ χαθῆ· καὶ διατί; διότι αὐτὸς ὁ κατηραμένος χωρικός ἠθέλησε νὰ φανῆ σωτῆρ... ἦρος... .

Ὁ γέρον, εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐταράχθη.

— Ἀκόμη μίαν φοράν, σοὶ λέγω, ἐξηγήσατε σαφέστερα, ἀπάντησε μετὰ σοβαρότητος. Ἐὰν δὲν σὲ ἐγνωρίζουν καλῶς, ὁ τρόπος σου αὐτὸς ἤθελε μὲ ἀνησυχῆσαι σπουδαίως. Ἐνοεῖς βεβαίως τὸν Στέφανον· τί ἔπραξεν; διατί ἐπανήλθε μόνος; Ἀποκρίθητι ἄνευ περιστροφῶν.

— Θὰ προσπαθῶ, ἀλλ' ὡς βλέπετε, ἡ ἀγανάκτησις, τὴν ὅποιαν αἰσθάνομαι, μὲ πνίγει... συγγέει τὰς ἰδέας μου... .

Λοιπὸν, ἀφοῦ διετρέξαμεν πολλὰ μέρη εἰς τὸ δάσος διὰ νὰ ἴδωμεν ἂν συνελήθησαν κίχλαι εἰς τὰ δένδια, ἐπανήλθομεν εἰς τὴν πεδιάδα. Αἴφνης ἡ Ματθίλδη, ἰδοῦσα τὴν καλύβην τῆς γραίας Μαγδαληνῆς, ἧτις εἶναι βαρέως ἀσθενῆς, ἔλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ὑπάγῃ νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ. Ἐπρεπεν ὅμως νὰ διαπεράσῃ τὸν Αἴσων, ὅστις εἶναι ἀρκετὰ βαθὺς καὶ χειμαρρόδης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἐγὼ καὶ ὁ Γοδεφροῖδος τὴν ἐσυμβουλεύσαμεν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδέαν τῆς· αὐτῆ ὅμως ἀντέτεινε, λέγουσα, ὅτι ἡ γραία περιέμενεν ἀπὸ χθὲς τὴν συνδρομὴν τῆς. Αὐτὸς ὁ Στέφανος, ἀντὶ νὰ ἐνωθῆ μετ' ἡμῶν, ἀπ' ἐναντίας ἐφαίνετο, ὅτι ἐνέκρινε τὴν ἰδέαν τῆς. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ ζητῶσι μέρος διαβατῶν, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ὑπῆρχεν. Πολλάκις ἐπανελάθον εἰς τὴν ἐξαδέλφην μου νὰ ἀφήσῃ τὸ ἀνόητον αὐτὸ σχέδιον, ὅτε ὁ χωρικός ἀνέκραξε, δεικνύων μέγα τι δένδρον, — Ἰδοῦ τρόπον νὰ παράσωμεν. — Πῶς! ἀπάντησε ἐγὼ, ἔχεις ἀξίνην διὰ νὰ τὸ κόψῃς; — Ὅχι, μοὶ ἀπεκρίθη, πρόκειται περὶ ἀπλουστεροῦ τρόπου, ἰδοῦ. Κλάδος τις ἐκρέματο ἄνω τοῦ ποταμοῦ εἰς ὕψος πέντε ἕως ἑξ βημάτων. Ἀρπάσας λοιπὸν αὐτὸν καὶ περιπατῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐναλλάξ τὰς χεῖρας του, ἐν μίᾳ στιγμῇ εὐρέθη εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην... . Ἐὰν, θεῖέ μου, ἦτον ἄλλος εἰς τὴν θέσιν του, ἤθελον φρικιάσει, βλέπων αὐτὸν κρεμάμενον ἐπὶ τῆς ἀβύσσου! ἀλλ' αὐτὸς, μπάχ! ἡ ζωὴ του δὲν ἀξίζει τὸν κόπον διὰ νὰ ἀνησυχῇ τις... . Αἴφνης ὅμως τί βλέπομεν! ἡ Ματθίλδη, χωρὶς νὰ μᾶς δώσῃ καιρὸν νὰ τὴν κρατήσωμεν, ἤρπασε καὶ αὐτὴ τὸν κλάδον, διὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὴν θρασύτητος, θέλουσα δῆθεν νὰ μιμηθῇ τὸν σιδηρουργόν, ὅστις ὑποκριτικῶς ἐφώναζε·

— Μείνατε, δεσποσύνη, μείνατε, ἐγὼ ὑπάγω πλησίον τῆς Μαγδαληνῆς. Ἀλλ' ἐγνωρίζε καλῶς, ὅτι δὲν ἤθελε τὸν ἀκούσει, ἴσως μάλιστα πρόβλεπεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἤθελε συμβῆ. Πραγματικῶς, ὁ κλάδος σχισμένος σχεδὸν ὑπὸ τοῦ βάρους του, διεκόπη ἐντελῶς, ἡ δὲ ἄφρων κατέπεσεν εἰς τὸν ὀρμητικὸν χείμαρρον, ὅστις ἔσυρεν αὐτὴν εἰς τὰ κοιλιάζοντα κύματα... . Ὁ Φανούλης ὅμως, χαιρῶν, ὅτι ἐπέτυχεν εὐκαιρίαν, ὅπως δεῖξῃ τὴν γενναϊότητά του, ἐβίβη εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κατόρθωσε νὰ φθάσῃ αὐτὴν καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὄχθην.

Ὁ γέρον, ὅστις ἤκουε μετ' ἀγωνιώδους ὑπομονῆς τὴν διήγησιν ταύτην, ἠρώτησε μετὰ σπουδῆς.

— Μήπως ἐπληρώθη; εἶναι ὕγιης;

— Ἐκτὸς τοῦ φόβου, τὸν ὅποιον ἐδοκίμασε καὶ ἐνὸς ψυχροῦ λουτροῦ, τίποτε ἄλλο δὲν ὑπέφερον.

— Καὶ ποῦ εἶναι τώρα, διατί δὲν ἐπέστρεψεν;

— Ὑπῆγεν εἰς τὸ σιδηρουργεῖον τῆς Πλάγας διὰ νὰ στεγνώσῃ τὰ ἐνδύματά τῆς.

— Εὐλόγω τὸν ὕψιστον διότι τὸ κακὸν περιωρίσθη ἕως εἰδῶ.

— Ἄλλ' εἰπέ μοι τώρα, πρὸς τί ἡ τόση σου καταφορά κατὰ τοῦ Στε-

φάνου;

— Ἄλλ' εἰπέ μοι τώρα, πρὸς τί ἡ τόση σου καταφορά κατὰ τοῦ Στε-

φάνου, ὅστις ἐφέρθη τοσοῦτον εὐγενῆς εἰς ταύτην τὴν περίστασιν, καὶ εἰς ἃν ἡ κόρη μου ἴσως ὀφείλει τὴν ζωὴν τῆς;

Οἱ ὑπόξανθοι ὀφθαλμοὶ τοῦ Γάσπαρη ἐξέπεμψαν φλόγα πυρός, ἡ δὲ μορφή αὐτοῦ κατελήφθη ὑπὸ ὀργῆς ἀκρατήτου.

— Πῶς! θεῖέ μου, ἀνεφώνησε μετ' ὀξύτητος, δὲν καταλαμβάνετε ποῖον ἦτο τὸ σχέδιόν του; Δὲν βλέπετε, ὅτι ἐπραξε τὰ πάντα διὰ νὰ φέρῃ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τὰ πράγματα, ὅπως ὑμεῖς καὶ ἡ δεσποσύνη ἦσθε ὀφειλέται εἰς αὐτὸν δι' αὐτὸ τὸ δῆθεν ἀνδραγάθημα; Περίεργον! δὲν ἀγανακτεῖτε ποσῶς διὰ τὸ ἀχρεῖεστατον καὶ καταχθόνιον αὐτὸ τέχνασμα;

Τὸ πρόσωπον τοῦ γέροντος ἠλλοιώθη εἰς τοὺς λόγους τούτους, ἠτοιμάζετο δὲ, ὅπως ἀπαντήσῃ ἀναλόγως, ὅτε ἠκούσθη ἐν τῷ προθαλάμῳ ἡ ἤχηρά καὶ καθάρως φωνῆ τῆς Ματθίλδης.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν ἡ ὤφραϊα νεάνις εἰσῆλθε παρακαλουθουμένη ὑπὸ τῶν δύο αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ σκιρτώσα χαριέντως περιεπτύξατο τὸν πατέρα αὐτῆς, λέγουσα;

— Πάτερ μου! πάτερ μου! γνωρίζετε ἀναμφιβόλως τὰ πάντα παρὰ τοῦ Γάσπαρη. Χάρις εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς τὸν Στέφανον, ἰδοὺ με, ὡς ἐὰν δὲν ὑπέφερον τίποτε.

— Δὲν ἐστάθης φρόνιμος, κόρη μου, ἀλλ' εἶμαι εὐτυχῆς δυνάμενος ἤδη νὰ σὲ ἐπιπλήξω. Μοῦ δὲ εἶναι ὁ σωτὴρ σου;

— Ἐν ᾧ ἡμεῖς εἰσῆλθόμεν εἰς τὸ σιδηρουργεῖον, ἐκεῖνος ἐγένετο ἄφαντος.

— Τὸν ὑποκριτὴν, ἐμουρμούρισεν ὁ Γάσπαρης, σφίγγων τοὺς γρόνθους αὐτοῦ.

— Ἐχεις δίκαιον, ἀπήντησεν ὁ Γοδεφροῖδος, ὅστις ἴστατο πλησίον τοῦ ἐξαδέλφου του, εἰς τὸ ἐξῆς μεραζὺ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν πόλεμος μέχρι θανάτου.

II

Δύο ἡμέραι παρήλθον ἀπὸ τοῦ συμβάντος, τὸ ὅποιον ἦδη ἐξιστορήσαμεν, καὶ τὸ ὅποιον πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ Τούγυθιέρου καλῶς ἐγνώριζον. Οἱ χωρικοὶ ἐξεθελίζον τὴν διαγωγὴν τοῦ Στεφάνου, ἐν ᾧ ἐπ' ἑτέρου ὀμίλου μετ' εἰρωνείας περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ κόμητος, οἵτινες ἐδειξαν τοσαύτην δειλίαν ἀπέναντι τοῦ σπουδαίου κινδύνου, ὅν διέτρεξεν ἡ νεάνις. Οὕτω λοιπὸν οἱ τελευταῖοι οὗτοι, θαρρῶς φέροντες τὴν προσβολὴν τῆς φιλοτιμίας των, συνέλαβον μέγα μίσος κατὰ τοῦ συντρόφου τῆς παιδικῆς των ἡλικίας.

Περὶ λύχων ἄφας, ὁ Γάσπαρης Δὲ βέβρος, ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ κυνηγίου, εἰσῆλθε πλήρης τρόμου ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἐν ἣ εὐρίσκοντο, ἡ Ματθίλδη μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς καὶ τοῦ Στεφάνου. Ὁ Κόμητις εἶχε πορευθῆ ἐνωρίτερον εἰς τὰ δωμάτια αὐτοῦ, ὅπερ ἐμυμήθη καὶ δεσποσύνη Ἰσαβέλλα.

— Τί ἔχετε, ἐξαδελφέ μου, ἠρώτησεν ἡ Ματθίλδη, εἰσθε ὠχρὸς καὶ συγχυσμένος... Μήπως σὰς συνέβη κἀνὲν δυσάρεστον;

— Ἀναμφιβόλως κακὴ τύχη ἐβέβηθη εἰς τὸν πύργον τοῦτον, ἀπήντησεν ὁ Γάσπαρης. Ἄς λέγουν ὅτι θέλουν, συμβαίνουν ὁμως πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι φυσικά... Ὁ διάβολος κατοικεῖ ἐδῶ μέσα! ὀλίγον μὲ μέλλει τίνα μορφήν φέρει, τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι κατοικεῖ.

Ἡ Ματθίλδη ἀφῆκε σφοδρὸν γέλωτα.

— Καλὰ, εἶπεν αὕτη, πρῶτον ἦσαν τὰ φαντάσματα, τώρα δὲ ἔχομεν τὸν διάβολον ὠραῖα προοδευόμεν!

— Ἀκούσατέ μου, ὑπέλαβεν ὁ Γάσπαρης, προσπαθῶν νὰ δώσῃ ρητορικὸν τόνον εἰς τοὺς λόγους του: Ἐν ᾧ ἠρχόμεν ἀπὸ τὸ κάτω

μέρος τοῦ πύργου, εἶδον αἴφνης φωτισμένα τὰ ποράθρα τῆς αἰθούσης τῆς ὀμοροῖας ἐν ἀμυδρῶν φῶς, ἀλλόκοτον, τὸ ὅποιον ἐξηφανίζετο καὶ ἀνεφαίνετο κατὰ διαλείμματα... Ἐστάθην ὀλίγον, ἔλαβον ὄλον μου τὸ θάρρος καὶ ὑπῆγα σιγὰ σιγὰ πλησίον εἰς τὰ θεμέλια τοῦ μέρους ἐκείνου... Κατ' ἀρχῆς οὐδὲν ἠκούετο, ἄκρα σιωπῇ ἐβασίλευεν... Ἐπειτα ὅμως τι ἀκούω; ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τόσα ποδοκροτήματα, τὰ ὅποια, ἐνόμιζες, ὅτι θὰ βίβουν τὸ πάτωμα ἀπὸ τὸ ἄλλο πάλιν, φωνὰς θλιβερὰς μὲ κλαύματα καὶ θρήνου, τὰ ὅποια διεκόπτοντο ἀπὸ ἁμαρτίας ἀκαταλήπτους...

Ἐ! νὰ σὰς εἶπω ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ἤρχισα νὰ τρέμω ὄλος ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ ἐκύτταξα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἔτοιμος διὰ νὰ τὸ κόψω λάσπη... Ἐν ᾧ λοιπὸν ἤμουν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὕψωσα τὰ βλέμματά μου εἰς τὸ παράθυρον. Θεέ μου! τί βλέπω; μία κεφαλὴ τερατώδης, μεγάλη ὡσὰν ἓνα κρημνόν, ἐστῆκετο ἀπ' ἐπάνω μου καὶ μὲ ἐπαρτήρει, τὸ δὲ στόμα τῆς εἶχεν ἀνοικτὸν καὶ ἔτοιμον νὰ μὲ καταπίῃ ὀλοζώντανον. Ὡ! τότε πλέον δὲν ἐθάσταξα... μὴ καὶ στὰ πόδια... καὶ μόλις ἐδῶ ἔλαβα τὴν ἀναπνοὴν μου... Ἐ! πῶς σὰς φαίνεται; δὲν εἶναι ὁ διάβολος μέσα εἰς αὐτὸν τὸν παλλόπυργον;

— Βεβῆκως, ὑπέλαβεν ἡ νεάνις προσπαθούσα νὰ λάβῃ σοβαρὸν ὕφος, εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον ἡ αἰθουσα τῆς ὀμοροῖας, συνέβησαν πράγματά τινα ἐκτακτα, τὰ ὅποια ἠνάγκασαν τὸν πατέρα ἡμῶν, ὅπως ἀποξενώσῃ καὶ καταστήσῃ ἀκατοίκητα τὰ δωμάτια ταῦτα. Ἄλλ' ἰδοὺ παρήλθεν ἀρκετὸς καιρὸς, ὅπου δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ τοιούτων πραγμάτων, καὶ ἀφεύκτως θὰ ἐνόμιζον, ἀγαπητέ μοι ἐξαδελφέ, τὴν διήγησίν σας ὡς πλάνην, ἐὰν δὲν σὰς ἐγνώριζον πεπρωκισμένον ὑπὸ τοσοῦτον εὐφυοῦς πνεύματος καὶ σταθερῆς καρδίας.

Ἡ νέα κόμησσα, ὀμιλοῦσα οὕτω, οὐδὲ ὄλους παρέλειψεν, ὅπως ἀρτύσῃ τοὺς λόγους τῆς δι' ὀλίγου ἄλατος εἰρωνείας. Ὁ Γάσπαρης τὸ ἐνόησεν.

— Καταφρονῶ, ἀπήντησεν ἀγροίκως, πᾶν ὅ,τι δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ περὶ ἐμοῦ ἀπέναντι ταύτης τῆς ὑποθέσεως; ἀρκούμαι μόνον εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον γνωρίζω. Οὕτω λοιπὸν, αὐριον θέλω ὑποχρεώσῃ τὸν θεῖόν μου νὰ θέσῃ ἄνδρας, ὅπως ἀνακαλύψῃ αὐτὸ τὸ μυστήριον. Ἄλλως τε, μοὶ εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ χαίρῃ ἐνταῦθα ἡσυχίαν, οὔτε μίαν στιγμήν, καὶ ὄλος ἂ κόσμος ὀφείλει νὰ παραδεχθῇ τὴν γνώμην μου.

— Ἐχετε δίκαιον, διέκοψεν ὁ Στέφανος, εἶναι καιρὸς νὰ πεισθῶμεν πλέον ἐὰν ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ φαινόμενα, καὶ εἶμαι τῆς ἰδέας, ὅτι, εἴτε ἄνθρωποι εἴτε ἔχουσι σάρκα καὶ ὄστα, χρεωστούμεν νὰ πορευθῶμεν ἀπ' εὐθείας κατὰ μέτωπον, ὅπως γνωρίσωμεν αὐτὰ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ὁ Γοδεφροῖδος καὶ ὁ Γάσπαρης ἐβρίψαν βλέμματα περιφρονητικὰ ἐπὶ τοῦ Στεφάνου, ἐν ᾧ ὁ Κάρλος ὁ μικρότερος υἱὸς τοῦ κόμητος, ὅστις ἦν μόλις δεκαεπτάρων ἐτῶν, ἔτρεμεν ὄλος ἀκούων τὴν φιλονεικίαν ταύτην.

— Ὀμιλεῖτε πολὺ ὀρθῶς, ὑπέλαβεν ὁ Δὲ Βέβρος, ἀλλὰ πρῶτα καίτοι περὶ πραγμάτων καὶ ὄχι περὶ λόγων.

— Εἶμαι ἔτοιμος, ὑπέλαβεν ὁ νεάνις μετὰ τόνου, συνοδευσατέ με ὑμεῖς καὶ ὁ Γοδεφροῖδος, καὶ θέλω ὑπάγει ἐμπρός, ὅπως διανωκτερεύσωμεν εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος αἰθουσαν.

— Εὐγε, ἀνέκραξε μετὰ γέλωτος ὁ Γάσπαρης, ὑπάρχουν παραγγελία, τὰς ὅποιας οἱ εὐγενεῖς δὲν καταδέχονται νὰ ἐκτελέσωσιν οἱ ἴδιοι ἀλλ' ἀναθέτουσι ταύτας εἰς μισθωτοῦς.

— Βέβαια, ἔσπευσε νὰ εἶπῃ καὶ ὁ Γοδεφροῖδος.

— Ἡ θεωρία σας αὕτη, κύριοι, εἶναι ἀλλόκοτος καὶ μοναδική, μάλιστα διὰ νέους εὐγενεῖς, ὡς ὑμεῖς, ἀνέκραξεν ὁ Στέφανος μετὰ βροντώδους φωνῆς καὶ ἀνιστάμενος ἐκ τῆς ἔδρας του. Νῦν δὲ

χαρκτηρισάτέ με, ὅπως θέλετε, σὰς λέγω ὅμως, ὅτι θέλω ὑπάγει μόνος καὶ μάλιστα ταύτην τὴν στιγμήν.

Εἰς ταύτας τὰς λέξεις ἡ Ματθίλδη ἀνέστη.

— Στέφανε, εἶπε, λησμονεῖτε, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ πράξῃ τι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πατρὸς μου;

— Ἐχετε δίκαιον, ἀπεκρίθη οὗτος, καθήμενος ἐκ νέου... Καλῶς! αὐριον ὅμως θέλω ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν παρὰ τοῦ Κυρίου Κόμητος, καὶ, ἐὰν ἐπιτύχω ταύτην, ὀρκίζομαι, ὅτι, τὴν προσεχῆ νύκτα, θέλω λάβει τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσω τὰ λεγόμενα αὐτὰ φαντάσματα.

Ὁ Γάσπαρης καὶ ὁ Γοδεφροῖδος μετέλλαξαν κεκρυμμένα τινα βλέμματα, τὰ ὅποια ἐδήλουν, θὰ τὴν πάθῃ ἀξιώλογα.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΕΝΔΟΣΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ ΠΡΟΣ ΕΝΔΟΣΟΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Πρὸς τὸν Κερίον Γρηγόριον Χαλαραμπίδην

Περιχαρῶς κομισάμενος τὴν ἀπὸ 26 τοῦ περιπεύσαντος Ἰανουαρίου μηνὸς (ε. ε.) περιπέθητόν μοι ἐπιστολήν σου καὶ εὐαγγελισθεῖς τὰ κατὰ Σὲ, εἶδον ἐφεξῆς καὶ ὅσα ἐπάγεις διαπυθναόμενος «ἐὰν ὁ ἔνδοξος συγγραφεὺς μείζων τυγχάνει τοῦ ἐνδόξου ρήτορος ἢ τανάπαλιν.» Ἐπεικῶ τὴν φιλομαθειάν σου ταύτην καὶ σπεύδω λιτόως καὶ ἀπλοϊκῶς ἵνα ὑπουρήσω τὴν ἐπαινετὴν σου ἔφρασιν ὅσον δύναμαι· δύναμαι δὲ ὀλίγα καὶ σὺ τοῦτο ἐπίστασαι. Πλὴν δεῖξαι μετ' εὐμενείας τὸ κατὰ δύναμιν, καλῶς γνωρίζων ὅτι κάλλιον τὰ δυνατὰ συνεισφέρειν ἢ τὸ πᾶν ἐλλείπειν· λέγει δὲ καὶ παλαιὸς λόγος ὅτι τὸ «κατὰ δύναμιν ἔρδειν» καὶ θεῶ φίλον.

Ἐν τῷ προτεινομένῳ προβλήματι οὐδεμίαν καθαρῶ σπουδαίαν δυσχέρειαν θύναμεν ἵνα μοὶ παράσχῃ πράγματα καὶ μὲ βίβη εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος τῆς πολυαἰδάλου καὶ ἀπεράντου φιλολογίας, διότι πέποιθα ὅτι οὐδεὶς δύναται εὖ λέγειν μὴ γράφων εὖ. Οἱ ὠρατοὶ καὶ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι λόγοι τοὺς ὁποίους εὐαρέστως ἀκροαζόμεθα καὶ τοὺς ὁποίους ὑπερεπαινοῦμεν καὶ ἐξαίρομεν προηγουμένως συντάχθησαν κατ' ἴδιον ἐν τοῖς σπουδαστηρίοις καὶ ἀκολούθως ἀπηγγέλησαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἢ ἐπὶ τοῦ ἄμφωνου, καὶ νομίζω ὅτι δι' οὐδὲν ἕτερον κηδοκίμησαν εἰμὴ διότι ἐγένοντο σπουδαῖα ἀντικείμενα τῆς μελέτης καὶ συνθέσεως τῶν συγγραφέων αὐτῶν. Ὅθεν ἐὰν τὸ ἐν ἐκ τοῦ ἑτέρου ἐξήρηται, ἔπειτα ὅτι ἵνα ἀποβῇ τις ἐπιφανῆς δικηγόρος ἀνάγκη ἵνα ἢ δόκιμος συγγραφεὺς καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν εὐρίσκω δυσχέρειαν ἵνα ἀποφανθῶ καὶ εἶπω ὅτι προτιμότερον τὸ εὖ γράφειν ἢ τὸ εὖ λέγειν.

Φαίνεται μοι ὅτι ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ ἀνέγνων ἐν Πλάτωνι (οὐτινος τὴν στιγμήν ταύτην διέλαθέ μοι ὁ διάλογος) ὅτι ὑπάρχει διττὴ ρητορικὴ, ἡ μὲν ἡδέια, ἀνθηρὰ, ἐπιμιθιωμένη καὶ ὄλος δύσφημος, παρὰ γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν εἰς οὐδὲν συντείνουσα εἰμὴ εἰς τὸ ὑποδαυλίζειν καὶ ἐξάπτειν τὰ πάθη καὶ φρενακίζει τοὺς λαοὺς· ἡ δὲ ἕτέρα σοφὴ καὶ φιλοσοφικὴ, συνετὴ καὶ ὀφελιμος, ἀποφεύγουσα τὰς λοιδορίας, διδάσκουσα τὰ χρυσὰ ἦθη καὶ συντείνουσα εἰς τὰς μονίμους καὶ διαρκεῖς ἡδονὰς τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὴν ἀνάπλασιν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Αὕτη εἶναι ὡς ἐγγιστα ἡ διαφορὰ τῶν ρητόρων καὶ τῶν σοριστῶν ἢ μᾶλλον τῶν δημηγορούντων καὶ τῶν συγγραφέων καὶ ὀμιλοῦ-

μένως οὐδὲν ἀπατηλότερον οὐδὲ κινδυνωδέστερον τῶν δημηγορῶν ἐκείνων, οἵτινες μεταχειρίζονται τὴν δύναμιν λόγου ἐντόνου καὶ τὰς χάριτας τῆς ζώσης φωνῆς οὐχὶ πρὸς ἕτερόν τινα σκοπὸν εἰμὴ ἵνα συνεχέστερον προκαταλαμβάνουσι τὰ πνεύματα καὶ παρερμηνεύουσι τὴν ἀλήθειαν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς· οἱ τοιοῦτοι ἔχοντες ἡδονὰς αἰσθητοτέρας μὲν εἰς τὸ οὖς δεινότερας δὲ εἰς τὴν καρδίαν ἀνακινῶσι πάντα τὰ πάθη καὶ κολακεύοντες τὰς αἰσθήσεις ἀπατώσι τὴν ψυχὴν καὶ ταχύτερον τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διανοίας τρέχοντες παρασύρουσι τοὺς ἀκούοντας ὡς τὰ δένδρα ἐκεῖνα τὰ ὅποια μὴ δυνάμενα ἐπὶ μᾶλλον νὰ ἀνθίστανται εἰς τὴν βίαν τοῦ ἔρμητικου χειμάρρου ἐγκαταλείπονται τέλος εἰς τὴν διάκρισιν τῶν βλαίων καὶ ἀλλεπαλλήλων κυμάτων. Ἄλλ' οἱ σπουδαιότεροι καὶ νουεχέστεροι ἐπικριταὶ διδάσκουσιν ὅτι δέον νὰ ἀπιστῶμεν εἰς τοὺς λογοαἰδάλους τούτους· τὸ μὲν διότι οὐδεὶς δύναται ἵνα ἀρκούντως προφυλάττηται τῆς ἀπάτης αὐτῶν, τὸ δὲ διότι οὔτε τὸν καιρὸν τοῦ κρίνειν περὶ τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν ἔχει, οὔτε τὴν δύναμιν τοῦ ἐνοεῖν τὰς πλαικτάνας καὶ μηχανὰς αὐτῶν. Οἱ συγγραφεῖς ὅμως ἥκιστα ὑπέκκινται εἰς τὴν ψευδῆ ταύτην πειθῶ· οἱ λόγοι αὐτῶν καὶ αἱ ἐνοιαι οὐ μόνον οὐδὲ ὄλους ἐπισπεύδουσιν, ἀλλὰ μάλιστα παρέχουσι καὶ τὸν δέοντα καιρὸν εἰς τὰς σκέψεις ἡμῶν, ἀναμένουσι τὴν ἔλλογον ἡμῶν κρίσιν καὶ τέλος οὐδέποτε ἀπατῶσιν ἡμᾶς· διότι ὁ ἀναγνώσκων κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ βιβλίον ἔχει τὸν ἀρμόδιον καιρὸν τοῦ νὰ βασιανίξῃ τὰ ἀξιώματα, νὰ αἰσθάνηται ἐὰν ἐν τοῖς ἔνθεσι κροπηταῖσι τι δηλητήριον, νὰ ἐξετάξῃ τέλος τὰ πάντα καὶ ἀκολούθως νὰ ὑπέικῃ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῆς διανοίας· ὥστε ὁ συγγραφεὺς ὀμιλεῖ μὲν συνήθως διὰ τὰς αἰσθήσεις γράφει ὅμως διὰ τὸ πνεῦμα. Καὶ ἐν γένει ὁ μὲν συγγραφεὺς προσάγειται τὸ λογικὸν τοῦ ἀναγνώστου μετ' ἀπλότητος καὶ εὐλικρινείας· ὁ δὲ λαθραγόρας παροξύνει καὶ ἐξάπτει τὴν φαντασίαν διὰ τῆς δεξιότητος καὶ τῶν μηχανευμάτων. Ἐπειτα ἄρα ἐντεθεὶν τὸν γ' ἐπ' ἐμοὶ ὅτι δεινὸν τὸ νὰ πιστεύῃ τις μᾶλλον εἰς εὐφραδῆ ἀγορευτὴν ἢ εἰς ἐπιφανῆ συγγραφέα· καὶ ὅτι λισσιτελέστερον τῇ πολιτείᾳ νὰ ἔχη ἀγαθοῦς συγγραφεῖς ἢ ἀγαθοῦς ρήτορας· καίτοι οὐδὲ ὄλους ἀρνοῦμαι ὅτι ἀμφότεροι πρὸσκαινεῖται τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐπέρχονται περιστάσεις καταπειροῦσαι καὶ αἰφνίδιαι κατὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται νευρώδης καὶ διάπυρος λόγος ἵνα συγκινήσῃ καὶ παροτρύνῃ τὸν λαὸν εἰς θρασεία καὶ τολμηρὰ βουλευματα καὶ μάλιστα ἐν κινδύνῳ τῆς πολιτείας. Τότε ὀμολογῶ ὅτι ὁ ρήτωρ δύναται νὰ ἀποβῇ ὀφελιμότερος τοῦ συγγραφέως, καὶ ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ὄλος ἀνωφελες καὶ μάταιον ἦθελεν εἶσθαι τὸ νὰ φέρονται λόγοι γραπτοὶ εἰς τὸ πλῆθος μετὰ κόπου συντεταγμένοι ἐν τοῖς σπουδαστηρίοις καὶ μετὰ ψυχρότητος δημοσίᾳ ἀναγινωσκόμενοι. Ὁ Περικλῆς οὐδεμίαν συγγραφέα εἶχεν ἀνάγκην ἵνα ἐξάπτῃ τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρηζόντο μᾶλλον τῶν κεραιῶν καὶ τοῦ πυρὸς τῆς πράξεώς του ἢ τῶν καλλωπισμῶν καὶ τῶν ἐπιτετιθεμένων φράσεων· ὡσαύτως καὶ ὁ Κικέρων μᾶλλον ὀφείλει τῇ Δημοκρατίᾳ δημηγορῶν ἐναντίον τῶν προθέσεων τοῦ Κατιλίνα καὶ τῶν ἀταξίων τοῦ Ἀντωνίου παρὰ ἐὰν ἔγραφε φιλοσοφίαν καὶ ἀκαδημαϊκὰ ζητήματα. Ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἵνα ἐξάπτῃται ὁ λαὸς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνάγκη ἐνεργείας καὶ ἐπιμονῆς καὶ οἱ δημηγόροι ἀποβαίνουσι πράγματι ἀναγκαῖοι τῶν βιβλίων.

Ἐπιτρέψόν μοι ὅμως νὰ παρατηρήσω ὅτι καὶ τὰς τοιαύτας περιστάσεις μεταχειρίζονται οἱ ρήτορες οὐχὶ ἵνα τηρήσωσι τοὺς λαοὺς εἰς τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα ἀλλ' ἵνα διεγείρωσι καὶ ἐπαναστατώσιν αὐτούς· καὶ παραδειγμα ὅτι καὶ ὁ Κατιλίνας μετεχειρίσθη τὴν δημηγορίαν ἵνα περισπᾷ τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας καὶ πα-

ροτρύνη αυτούς εις την περι της κοινής σωτηρίας άμυναν, και οι Αθηναίοι δημηγόροι ώσαύτως μόνον δια τας στάσεις μετεχειρίζοντο την δραστήριον και άπέραντον αυτών βητορικήν. Ταύτα δε λέγων ουδόλως προτίθεται ίνα κατηγορήσω τους βήτορας άρκούμαι δε μόνον να είπω ότι περισσοτέρα ώφέλεια και όνησις κείται εν τω γράφειν. Τό να δημηγορή τις τεργήντως εις τινα σύλλογον και έλική η εξάπτη τά πλήθη δι' ευαρέστων και τετορευμένων εκφράσεων και δια της στωμίλου εύγλωττίας πείθη και κατακυριεύη του άκροατηρίου τουτο είναι θαυμασία και λυσιτελεστάτη εις την Πολιτείαν ένασχόλησις· άλλ' επειδή η πειθώ αυτή συνίσταται εις τό πάθος και την διδασκαλίαν του λόγου ήτις άφανίζεται μετά της φωνής και των λέξεων δια τουτο κατ' έλάχιστον ώφελεί· διότι η φαντασία άτονεί, η μήμημ εξαιλείφεται οι συλλογισμοί συγγέονται, τό πυρ σθένεται και ό παμφάγος χρόνος εξαλείφει πάσας τας ιδέας. Ευστόχος άρα παραβάλλουσι τά άνηθ αυτης προς τά άνηθ των κήπων ήμων τά όποια έχουσι μεν στυλιπνότητά τινα και ζωηρότητα, ταχέως όμως μαρινώνμενα άφανίζονται.

Αλλ' οι συγγραφείς έχουσι τότε τό πλεονέκτημα, ότι εις τον πάντα χρόνον εισιν ώφέλιμοι και χρησιμεύουσιν ως τοιοῦτοι εις πάντας τους αιώνας. Τά άνηθ αυτών άπερ εκθέτουσι δέν έχουσι μεν μεγάλην στυλιπνότητα έχουσι όμως πλείονα διάρκειαν. Εργάζονται δια την αιωνιότητα και τό πυρ αυτών είναι ως τό των εστιάδων άσβεστον, και άθάνατον και όμιλώσιν αδιαλείπτως δια των βιβλίων εις πάντας τους αιώνας· κατά συνέπειαν άρα δύναμαι να συμπεράνω ότι η δόξα δοκίμου συγγραφέως μείζων εστί της δόξης μεγάλου βήτορος.

Ταύτα φίλε άπανητικώς εν συνόψει προς την κυρίαν ύπόθεσιν της επιστολής σου προσφέρω σοι παν ότι λιτών και άπλοῦν της αληθείας θήραμα ενέτυχον εις τους άκράτους λειμώνας της σοφίας· ουδέν αυτός παρ' έαυτου, άλλ' η τας χειρας η την γλώτταν δανείζων και την προθυμίαν έρωσω.

Εν Μαγνησία τη 24 Φεβρουαρίου 1874.

† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΑΡΑΣΙΟΣ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ.

Εκείνη η επτάς των νήσων, τας όποιās ό θεός της Ελλάδος πρό αιώνων έστρεψε φανούς του Έλληνισμού προς την Δύσιν, ανέκαθεν υπήρξε νούς εξόχον και ακραιφνούς πατριωτισμού τό υπέρτατον του Έλληνικού έθνους λίκνον. Αρ' ης εποχής ό άθάνατος των μεγάλων χαρακτήρων δημιουργός Όμηρος εν τω προσώπω του Όδυσσέως συνεκέντρωσε της ύψιστης ευφύας την έκφρασιν, η Επτάνησος έθεωρήθη πάντοτε η άειφλεγής του Έλληνικού πνεύματος εστία. Κοιτίς άγνού, άλλά και σώφρονος ταύτοχρόνως πατριωτισμού άρ' έτέρου, διακρίθη άείποτε σχεδόν, από των άρχων ιδίως του αιώνος τουτου και της Έλ. επαναστάσεως, ως τό άριστον χαλκίον, εκ του όποιου εξήλθον οι τελευταίοι χαρακτήρες των εν Έλλάδι όπωσδήποτε επ' αγαθω διαπρεψάντων νεωτέρων άνδρων. Έάν δε τις εις ταύτα προσθήη ότι η μετά του Άγγλικού έθνους συνάφεια, η υπό τον εξαίρετον μάλλον εκείνον διδάσκαλον μαθητεία, προσθέσασα τας πρακτικās γνώσεις εις την θεωρίαν, κατέστησε θετικώτερον τον χαρακτήρα και σχετικώς έτελειώσθησε της φύσεως τό έργον, ουδεμίαν κινδυνεύει να είπη υπερβολήν. Δυστύχημα υπό την εθνικήν έποψιν η εν Επτανήσω Άγγλική προστασία, υπήρξε, καθ' ήμας του-

λάχιστον, ετύχημα κατά μέγα μέρος υπό την έποψιν της μορφώσεως του χαρακτήρος.

Υπερέχει δε των επτά νήσων η Κεφαλήνια, όσον της λοιπής Ελλάδος υπερέχει η Επτάνησος. Και υπό της φύσεως αυτης εν μέσω των άλλων τοποθετηθείσα η Κεφαλήνια είναι ό εξέχων μεσαίος μαργαρίτης του τήν Ελλάδα όλόκληρον περιστρέφοντος διαδήματος, ό πυρήν του εύγενούς εκείνου αισθήματος δι' ου εν πάση εποχή και επί παντός σπουδαίου εθνικού ζητήματος διακρίθη η Επτάνησος. Εκείνο πρό πάντων, όπερ άείποτε διεκρίνε τον Κεφαλήνα υπό του χαρακτήρος εν γενεί την έποψιν, είναι, είτε περι του εν οικω είτε περι του εκτός βίου πρόκειται, και εν έμπορικαίς συναλλαγαίς και εν άλλαις οικισδήποτε κοινωνικαίς υποχρεώσεσιν, η προς εκπλήρωσιν πάσης ύποσχέσεως, πάσης υποχρεώσεως εύλάβεια, τό προς τον ιδιον λόγο του σέβας, εν άλλαις λέξεσι. Μία, άνευ έγωισμοῦ, εύγενής άτομικότητας υπερηφάνεια, μέχρι μέτρων υπερβολικών ενίοτε ώθουμένη. Πόσα δέν αναφέρουσι παραδείγματα Κεφαλήνων, προτιμησάντων ν' αφήσωσι έσαεί την πατρίδα των, μόνον διότι μένοντες, ώφειλον η να εκτελέσωσιν άπειλήν εν ώρα θυμού και εξάφως εξέλθουσαν των χειλέων αυτών, η να φανώσιν ψεύσται άπέναντι του λόγου των!

Εν τη νήσω ταύτη, εν τη πατρίδι της άειμνήστου εκείνης εστίας των Έλληνικών φώτων, του Μηνιάτου, γεννήθη κατά τό έτος 1817 και ό άνήρ, του όποιου την βιογραφίαν εν όλίγοις και εν του προχείρου επιχειρούμεν να σχεδιαγράψωμεν. Τέκνον του λαου, όπως όλους σχεδόν τους μεγάλους άνδρας, ό Ιωάννης Σκαλτσούνης, επεδόθη εκ νεαρās ηλικίας εις του δικαίου την σπουδήν, τό υπέρ παν άλλο προσφιλές τουτο και φυσικόν, ουτως είπειν, των άπογόνων του Όδυσσέως επάγγελμα. Διήλθεν εν Κερκίρα τας προκαταρκτικās αυτου σπουδās, μετέβη άκολούθως εις Φλωρεντίαν, όπου τελειοποιήεις έμεινε μέχρι του έτους 1842, εικοσιπενταετής δε την ηλικίαν, επανήλθε τελειοδιδάκτος εις Κεφαλήνια, ένθα από του 1844 ήρξατο τό δικηγορικόν στάδιον επαγγελόμενος. Δικηγόρος δε ών, συνέστησε τω 1854 εν Άργοστολίω της Κεφαλήνας τον Αρχάγγελον, ασφαλιστικήν εταιρίαν και Τράπεζαν, με εξακοσίων χιλιάδων φράγκων κεφάλαιον μεταξυ όνομαστικού και πραγματικού. Από δε του 1866 μετοκομίσας εις Αθήνας την έδραν της εταιρίας ταύτης, και ό ίδιος εν τη πρωτεύουση άποικατασταθείς μετ' αυτης, την μετέτρεψεν από του 1870 εις Τράπεζαν Ναυτικήν, και κύκλον πολλω εύρύτερον επεκτεινας και τά κεφάλαια και τας εργασίας αυτης. Σήμερον ό Αρχάγγελος αριθμεί 43,000,000 φράγκων κεφάλαια, συμπεριλαμβανομένων και των εν τω Λονδίνω παρ' αυτης συσταθέντι όμιώνωμω Αρχαγγέλω μετοχών. Εξαιρέσει δε της Κεντρικής Διευθύνσεως, αριθμεί 65 υποκαταστήματα και πρακτορεία.

Ο Αρχάγγελος είναι αναντιμέρτως τό αξιολογώτερον του Κυρίου Σκαλτσούνη έργον, η ώραιότερα σελίς της βιογραφίας αυτου. Των ύλικών μεγάλων ώφελιών τας όποιās μέχρι τουδε κατέλιπε τοίς μετόχοις αυτου προτάσσομεν τας ήθικās. Ο Αρχάγγελος έμετριάσεν ουσιωδως τους τόκους της Έλ. ναυτιλίας, εσύστησεν Έλ. Νηολόγιον πρό πάντων δε άνώρθωσε τό Έλ. ναυτικόν. Όλοι εκείνοι αι καταχρήσεις, αιτινες είχαν σχεδόν καταντήσει κηλίδες ανεξάλειπτοι, και αι όποιαι τσαούτας είχαν λαβει ρίζας και διαστάσεις, ώστε υπεχρέωσαν και αυτους τους εν Ευρώπη όμογενείς να στρέψωσι τά νώτα προς το Έλ. ναυτικόν· όλα τά κακά, άτινα η πενία εν μέρει και τό άμύηρον έτι του χαρακτήρος εν γενεί καταργάζονται, κατά μέγα μέρος εξήλειφθησαν. Ο Αρχάγγελος άνέστησε τό Έλ. ναυτι-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ.

μόν· δια του Αρχαγγέλου άπένευσαν οι τίμιοι εκείνοι των Έλ. πλοίαρχων, άπειρα όσα θύματα ελίγων κακής πίστωσης, και δια του Αρχαγγέλου επίσης ετιμωρήθησαν και κατά πλειστον μέρος έσωφρονίσθησαν ουτοι. Δίκην ίκανου αστινόμενου, του όποιου τό άγριον βλέμμα κακούργος δέν δύναται να διαφύγη, δια των εις διάφορα του Αρχιπελάγους μέρη, εις τας Σποράδας εκείνας νήσους ιδίως αιτινες φολεαί τιμωτήτος όπωσδήποτε δέν ήσαν πρότερον, πρακτορείον αυτου, ό Αρχάγγελος κατεδίωξε τό κακούργημα και περιέστειλε βαθμηδόν την κακοήθειαν. Αλλαι τοιούτου είδους δια συνεταιρισμού εταιρία ενδέχεται ν' άπέδωκαν κέρδη μεγαλύτερα τοίς μετόχοις αυτών· τους επλούτησαν ίσως· ουδεμία πλην δύναται να καυχηθη, ότι ενήργησεν, έστω και εν κύκλω σμικρω, ότι ό Αρχάγγελος εν μεγάλω. Αν υπό ύλικήν έποψιν άλλαι εταιρία υπερέτρησαν του Αρχαγγέλου, υπό την ήθικήν ουτε δύναται καν να μετρηθωσι μετ' αυτου. Απέναντι δε της ιστορίας, ήτις προς τά ήθικα μάλλον μεγάλα έργα προσφέρει τας στήλας αυτης, ό Αρχάγγελος κοινή ψήφω πρό πολλου εκηρύχθη ως ό μόνος του Έλληνικού ναυτικού σωτήρ.

Και όμως ό Αρχάγγελος δέν είναι τό μόνον άξιον λόγου έργον του Κυρίου Σκαλτσούνη. Τό έργον δι' ου πρώτου ό άνήρ ουτος έγνώσθη εις τον Έλληνικόν κόσμον, είναι ό,τι εν Επτανήσω κατά τό 1862 περίπου ενήργησεν άπέναντι της Ιονικής Τραπέζης. Έν χρόνις καθ' ους τό Κυβερνητικόν βλέμμα δέν επέβλεπε τοσοῦτον αυστηρόν τά τοιαύτα έργα συστήθεισα, έως δε και υπό της Άγγλικής Προστασίας καθ' υπερβολήν ευνοουμένη, η Ιονική Τραπέζα ειργάζετο, εις ουδένα έλεγχον άνώτερον ύποβεβλημένη· ουδεμία σχεδόν υπήρχε βάσις η τάξις εις

τους μετά των εμπόρων και χωρικών ιδιοκτητών, εις τας μετά τουτων πρό πάντων, επί τόκω και υποθήκη εργασίας αυτης· η Τράπεζα όριζεν η ίδια τον τόκον, όσον ήθελεν η έδύνατο. Ουδεις υπήρχεν όριστικός αριθμός μέχρι του όποιου είχε τό δικαίωμα να εκδώση χαρτονόμισμα, τό στάδιον ην άπολύτως ελεύθερον δι' αυτην, ουτ' έγίνωσκέ τις η έδύνατο ίσως να γνωρίση τό άκριβές ποσόν των εις κυκλοφορίαν γραμμυτίων της Ιονικής Τραπέζης. Επί τέλους δε και καθόσον άφορα αυτά τά κεφάλαιά της, ουδέποτε είχαν υποβληθεί εις τον έλάχιστον άνώτερον έλεγχον τό όριστικόν η άκριβόλον αυτών. Μία άπόλυτος εν μικρω κύκλω Άριστοκρατική Κυβέρνησις, εκ μόνης της θελήσεως η συνειδησεως αυτης κανονίζουσα τας εν Επτανήσω συναλλαγās της, προπάντων δε τό άόριστον και κατά συνέπειαν τό άτακτον έχουσα βάσιν της πορείας αυτης, ιδού τί ήτο κατά την εποχήν εκείνην η Ιονική Τραπέζα. Ο Κύριος Σκαλτσούνης πρώτος, μόνος, δύναται τις είπειν, είχε τό θάρρος να καταδείξη τας άσχημίας ταύτας, να τας πολεμήση γενναίως και επιμόνως και ν' άπαλλάξη βαθμηδόν τους Επτανησίους των άδρων φόρων, εις τους όποιους, εκόντες η άκοντες, ώφειλον να υποβληθώσιν, όσάκις ήσαν ήναγκασμένοι να κρούσωσι της Ιονικής Τραπέζης τας θύρας. Πρώτη τότε η ίδια αυτη Τράπεζα άνεγνώρισε του άνδρος την άξίαν και οικόθεν τω προσέφερε την θέσιν διευθυντου παρ' αυτη.

Αλλ' ουτε ενταῦθα περιορίζονται τά αξιολογώτερα των έργων του Κυρίου Σκαλτσούνη. Ο Κύριος Σκαλτσούνης είναι ό όργανισμός τον από Αθηνών εις Πειραιά σιδηρόδρομον και εις αυτον πρώτον όφείλεται και της ευεργετικωτάτης ταύτης των νεωτέρων ανακαλύψεων η εν Έλλάδι εισαγωγή. Πόσα δέν υπέρ-

ρον, όπως φέρη τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν θέσιν σήμερον εὐρίσκειται! Τί κόπος, τί πικρίας ἀτελευτήτους δὲν ἐδοκίμασε καὶ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ὅπως ἐπὶ πολλῶν ἄλλων, μὲ τὰς παραλόγους ἀπαιτήσεις τῶν ἐν Πειραιεὶ ἰδιοκτητῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ μὲ τὴν ἱστορικὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπάθειαν τῆς Ἐλ. Κυβερνήσεως ἀφ' ἑτέρου. Ἐρχεται κατόπιν τὸ Λαύριον, οὐτινος ὑπῆρξεν ἐπίσης εἰς τῶν κυριωτέρων ἰδρυτῶν, ὁ πρῶτος ἴσως, ἀλλὰ τῆς ὁποίας διευθύνσεως ἠναγκάσθη οὐ πρὸ πολλοῦ νὰ παραιτηθῆ, διότι καὶ ἐν ταῖς μεγαλητέροις καρδίαις, ἡ θέσις ἐν ἡ ἀποθηκεύονται αἱ ὕβρεις, καὶ συκοφαντίαι καὶ τ' ἄλλα παραπλήσια νομίσματα, δι' ὧν οἱ πλείστοι τῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ σύστημα παροπαράδοτον δυστυχῶς ἐμαθον νὰ πληρώνωσι τοὺς εὐεργετουήτας αὐτοὺς ἄνδρας, ἡ θέσις αὕτη ἔχει ὀρισεμένην ἐνίοτε χωρητικότητα, οὔτε δύναται ἐπ' ἀορίστου νὰ ὑποδέχεται καὶ ἐπισωρεύη καὶ νέας τοιαύτας ἐν αὐτῇ. Ὁ δὲ ἀγνώμων καὶ σκαῖος τρόπος δι' οὗ, ἐπὶ ταῖς ἐκ τῶν κερδοσκοπικῶν ἔργων ζημίαις, αἰτιώμενοι αὐτὸν ἀντὶ νὰ αἰτιῶνται πρὸ πάντων τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὀρμὴν καὶ ὑπέρμετρον γενναϊότητα, ἀντήμειψαν τὸ ἀφιλοκερδὲς τοῦ χαρακτῆρος του καὶ ὅσα μεγάλα ἔργα εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον πρὸ πάντων ὀφείλει ὁ ἐν Ἑλλάδι συνεταιρισμὸς, τὸν ἠνάγκασαν νὰ παραιτηθῆ καὶ τῆς θέσεως ἐνὸς τῶν διευθυντῶν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀτμοποικικῆς ἐταιρίας, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ συστήθῃ μὲ 40,000, 000 φρ. κεφάλαια. Παραιτηθέντος τοῦ Κυρίου Σκαλτσούνη, ἐλείψεν ἀμέσως ὁ μοχλὸς, ὅστις πρῶτος ἐμελλε νὰ κινήσῃ τὴν μηχανὴν τῆς ἀξιολόγου καὶ ἐθνωφελοῦς ἐκείνης ἐπιχειρήσεως, τὸ δ' ἔργον ἐσβέσθη πρὶν ἔτι ἀναρθῆ.

Ἐὰν, διασκεδαζομένης τῆς ἀκόμη δυστυχῶς μαστιζούσης τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικῆς κρίσεως, τὴν ἐνεστώσαν θύελλαν διαδεχομένη εὐδία, ἐπιχύσῃ πάλιν ζωογόνου ἡλίου ἀκτίνας καὶ ἀναπτύξῃ τὸ ἀρτίως ἐν Ἑλλάδι φυτευθὲν δένδρον τοῦ συνεταιρισμοῦ, μίαν πρὸ πάσης ἄλλης, εὐχὴν ἠθέλομεν ἀδιστακτικῶς ἐκφράσει ὑπὲρ τοῦ Ἐλ. ἔθνους: πᾶν ἔργον νέον συνιστώμενον, μέγχε ἢ μικρόν, οἰασθῆποτε κερδοσκοπικῆς ἰδέας τὴν ἐκτέλεσιν πρόκειται νὰ ἐπιδιώξῃ, νὰ τύχῃ διευθυντοῦ τοιοῦτου, ὁποῖο ὁ Ἀρχάγγελος ἔτυχεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Οὐδαὶς οὐδέποτε ἠγάπησεν ἔργον ὑπ' αὐτοῦ συστήθῃν καὶ διευθυνομένου τοσοῦτον, ὅσον ὁ Κ. Σκαλτσούνης ἠγάπησεν τὸν Ἀρχάγγελον. Τὸν ἐβλεπον, ὅτε πέρσει ἤμην ἐν Ἀθήναις, μόνον ἀπ' αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐν τῷ γραφεῖο τῆς Κεντρικῆς Διευθύνσεως ἐργαζόμενον, τὸν ἤκουον μετὰ πάσης φιλοστοργίας, ἂν δύναμαι νὰ εἶπω οὕτως, ἐξεφράζετο ὁσάκις ὠμίλει περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρίας ταύτης, περὶ τοῦ παρόντος καὶ μέλλοντος αὐτῆς, καὶ ἐνθυμούμενη τὸν Κ. Miller τοῦ Esquiroz, (*) διευθύνοντα τὸ Banquing Departement τῆς Τραπεζικῆς τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἀποκαλοῦντα αὐτὸν τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ τέκνον (My Baby), τοσοῦτον ἐξαιρετικῶς καὶ φιλοστόργως τὸ ἡγάπα. Δύναται νὰ συστήσῃ καὶ διευθύνῃ πολλὰς ἄλλας ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασίας ὁ Κ. Σκαλτσούνης, καὶ πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ καρδίας τὸ εὐχόμεθα οὐδεμίαν ὅμως, φρονούμεν, θέλει ποτὲ ἀγαπήσει τοσοῦτον, ὅσον ἠγάπησεν ἀπ' ἀρχῆς τὸν Ἀρχάγγελον.

Ἴνα τις γράψῃ μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης λεπτομερείας καὶ ἀκριβείας τὴν βιογραφίαν τοῦ Κυρίου Σκαλτσούνη, ἀνάγκη νὰ γράψῃ ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Ἑλλάδι συνεταιρισμοῦ, πρὸ πάντων δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ, τοσοῦτον στενῶς εἶναι ἡ μία μετὰ τῆς ἄλλης συνδεδεμένη. Εἶναι τι πλείοτερον μάλιστα: ἡ βιογραφία τοῦ Κ. Σκαλτσούνη εἶναι ἡ περιλήψις αὐτῆς τῆς

(*) L' Angleterre et la vie Anglaise Σελ. 804.

ἱστορίας τοῦ ἐν Ἑλλάδι συνεταιρισμοῦ. Ἡ ἱστορία αὕτη θέλει βεβαίως γραφῆ ἀκριβεστέρως, ὅταν ἐλλείψωσι τ' ἀπαρτίζοντα αὐτὴν κύρια πρόσωπα, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς τούτου θέλει κατέξῃ τὴν ὠραιότεραν αὐτῆς σελίδα. Ὅπως τοσοῦτους ἄλλους μεγάλους ἄνδρας τοὺς ὁποίους αἱ παρ' αὐτῶν ποικιλοτρόπως εὐεργετηθεῖσαι κοινωνίαι δὲν ἐξετίμησαν, εἰμὴ ἀφοῦ τὸ ἐκ τῆς ἐλλείψεως αὐτῶν κενὸν κατέδειξε τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τῆς ἀπελθούσης μεγάλης ψυχῆς, καὶ ὁ μὴ ἐννοηθεῖς οὗτος χαρακτῆρ θέλει ἐκτιμηθεῖ καλῆτερον, ὅταν ἐλλείψῃ. Τοιοῦτος ἄλλως τὸ ἀείποτε ὑπῆρξε καὶ ἀείποτε ἴσως ἔσται ὁ αἰώνιος κανὼν τῆς πορείας ὅλων τῶν κοινωνιῶν, προπάντων ὅμως τῆς ἡμετέρας, ἥτις διὰ τῶν ἀνῶν καὶ Μεσίων μᾶλλον ἢ διὰ Σωκρατῶν, διατηρεῖ ἀκαμίαν τὸν προγονικὸν χαρακτῆρα. Πρέπει νὰ καταληφθῇ τις ὑπὸ σκοτίας ἐντελοῦς, ὅπως ἐκτίμησῃ τῆς φωτοβόλου ἀκτίνος τὴν ἀξίαν καὶ διὰ πολλοὺς τῶν μεγάλων τούτων τῆς πατρίδος εὐεργετῶν πρέπει νὰ γεννηθῆ θανάτου χάσμα, ὅπως ἐννοήσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν ὅσους ζῶντας ἡμεῖς μὲν διὰ τῆς τερατωδεστέρως ἀγνωμοσύνης. W.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ EN GENEI.

(Συνέχεια ἴδε φυλ. Β').

ΠΕΡΙ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ.

Λυρική ποίησις ἐστὶ πάθους καὶ συναίσθησεως ζωηροῦ Ἐρμμετρος Ἐκθεσις. Τὸν Λυρικὸν ποιητὴν ἀναδεικνύει νοῦς πλαστοουργός, πνεῦμα οὕτως εἰπεῖν ἔστιν, ὕψος ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπές. Δεῖ δὲ αὐτὸν πρῶτον ζωηρῶς αἰσθῆσθαι τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου καὶ ἐνθου ἀληθῶς γενέσθαι, εἶτα ἐκτιθέσθαι τὰς εἰκόνας ὑφ' ὧν οὗτω διατέθη. Ὅθεν εἰ καὶ ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ κινούμενος οὐδὲ φαίνεται ἐπόμενός τινι τέχνῃ, πολλὰς δὲ ποιεῖ παραβολὰς καὶ μεταπηδήσεις, εἰς τὸ ἴδιον ὅμως πάντοτε ἀποβλέπει ἀντικείμενον καὶ αὐτὸ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχει.

Εἰσὶ δὲ τῆς Λυρικῆς Ποιήσεως εἶδη διάφορα, δηλ. ὠδαὶ ἱεραί, ἢ ὕμνοι, ὠδαὶ ἠθικαὶ καὶ ὠδαὶ ἀνακρεώντιοι. Εἰς τὴν Λυρικὴν ποίησιν ἀνάγουσι τινες καὶ τὰ Ἐλεγεία λεγόμενα ποιήματα.

Καὶ εἰς μὲν τὰς Ἱερὰς ὠδὰς ὑπερέχοντές εἰσιν οἱ ἱεροὶ ὕμνογράφοι. Παρὰ δὲ τοῖς Ἑλλήσιν Ὅμηρος καὶ Ὀρφεὺς ὡς τοιοῦτοι ὑπολαμβάνονται, εἰς δὲ τὰς Ἡρωϊκὰς Πίνδαρος πάντας ὑπερέβη, καὶ τὰς Ἀνακρεώντιους Ἀνακρέων.

Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Ῥωμαίοις ὡς ἄριστος ὠδῶν ποιητῆς Ὀράτιος κρίνεται παρὰ δὲ τοῖς Γάλλοις Ῥουσὸ παρὰ δὲ τοῖς Ἀγγλοῖς Γράτιος καὶ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς Γλιέσιος.

ΠΕΡΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ.

Μεγάλα ποιήματα δύναται νὰ ἐνομασθῶσι τὰ μεγάλης ἐκτάσεως ἐπιδεικτικὰ ἔντα τοιαῦτα δ' εἰσὶ τὸ Διδακτικόν, τὸ Δραματικόν καὶ τὸ Ἐπικόν.

ΠΕΡΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ.

Διδακτικὸν ποίημα καλεῖται τὸ διὰ μέτρων τὴν ἀλήθειαν ἀπαρκαλύπτως πως ἐκτιθέμενον. Τὸ διδακτικὸν ποίημα ἢ πράξεις τινὰς ἐξιστορεῖ καὶ ἱστορικὸν λέγεται, ὡς τὰ Διονυσιακά τοῦ Νάνου, ἢ φιλοσοφικὰς ἀληθείας διδάσκον καὶ φιλοσοφικὸν καλεῖται, ὡς τὰ γωμικὰ τοῦ Θεόγνιδος, ἢ Τέχνης τινὸς ἢ Ἐπι-

στήμης παραγγέλματα ἐκτίθησι καὶ παραγγελτικά ἐνομάζεται, ὡς τοῦ Ἰππιανοῦ τὰ κυνηγετικά καὶ ἀλιευτικά.

Διδακτικὸν ποιεῖται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρξεν Ἡσίοδος, Σόλων, Θέογνις καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι, ἐν ποιήματά τινα διδακτικὰ σῶζονται. Ἀποδίδονται δὲ καὶ εἰς τὸν Πυθαγόραν τὰ χρυσᾶ ἔπη, εἰς τὸν Φωκυλίδην Διδακτικὸν ποίημα καὶ εἰς ἄλλους ἄλλα διδακτικὰ ποιήματα.

Διδακτικὰ ποιήματα ἔγραψαν προσέτι παρὰ μὲν Ῥωμαίοις Ὀράτιος τὸ περὶ Τέχνης ποιητικῆς, Λουκρήτιος τὸ περὶ Φύσεως, παρὰ δὲ τοῖς Γάλλοις Βουκλὸ τὴν ποιητικὴν τέχνην καὶ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς Ἡόπιος τὸ περὶ ἀνθρώπου δοκίμιον.

ΠΕΡΙ ΔΡΑΜΑΤΟΣ EN GENEI.

Δράμα ἐν γένει ἐστὶν ἐκθεσις παρισταμένης πράξεως ἔστι δὲ πρὸ ποίημα τοῦτο πάντων τῶν λοιπῶν καὶ μᾶλλον διαφέρει καὶ μᾶλλον καὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν ψυχὴν καταθέλον.

Τρία τινὰ περὶ πᾶν δράμα παρατηρητέα εἶναι αἱ τῆς παρισταμένης ἢ δραματούργητης πράξεως ποιότητες, ἢ διασκευῆ ἢ διαθέσεως τῆς πράξεως ταύτης καὶ τὰ παριστῶντα ἢ δραματούργουντα πρόσωπα.

Ποιότητες δὲ τῆς πράξεως εἰσὶ τὸ Πιθανόν, τὸ Ὀλόκληρον ἢ Ὀλοσχερὲς καὶ ἡ Ἐνότης καὶ πιθανὴ μὲν ἡ πράξις ἔσται ἐμοικαλήθης ὑπάρχουσα καὶ ἐμοικαλήθως παρισταμένη.

Ὀλόκληρος δὲ ἀνάλογον μέγεθος ἔχουσα καὶ πλήρης οὖσα καὶ τὸ μὲν μέγεθος ἀνάλογόν ἐστίν, ὅταν ἡ πράξις ἀρχὴν ἔχη καθ' ἣν δὴλ. καὶ οἱ λόγοι καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς ἐκτίθενται, αὕτη δὲ καὶ ἐκθεσις τῆς ὑποθέσεως ἐνομάζεται, καὶ μέσον καθ' ὃ δὴλ. αἱ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως ἀπαντώσαι δυσκολίαι παρίστανται τοῦτο δὲ καὶ δεσμὸς ἢ δέσις τῆς πράξεως καλεῖται, καὶ τέλος, ὅπου ἅπανσαι παύουσαι αἱ δυσκολίαι ἢ ἐπιτυχάνοντος ἢ ἀποτυχάνοντος τοῦ ἐνεργοῦντος προσώπου, τοῦτο καὶ λύσις τῆς πράξεως λέγεται.

Πλήρης δὲ ἡ πράξις ἔσται ὅταν ἡ περιέργεια τοῦ θεατοῦ ἐντελῶς πληρωθῇ πάντων τῶν περὶ τὰ δραματούργουντα πρόσωπα ἰκανῶς γνωσθέντων.

Μία δὲ ἡ πράξις ἔσται, ὅταν πάντα τὰ συντιθέμενα αὐτὴν μέρη εἰς ἓνα τείνωσι σκοπόν. Ἀδιαίρετος προσέτι ἡ πράξις ἐστίν, ὅτε τὸ πρωτεῖον πρόσωπον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ Δράματος ἐν τῷ αὐτῷ εὐρίσκειται κινδύνῳ καθότι, ὅταν ὁ κίνδυνος παύσῃ, τότε καὶ ἡ πράξις πέρας λαμβάνει ἂν δὲ εἰς ἄλλον κίνδυνον μεταπίπτῃ, τότε γίνονται δύο τοῦ Δράματος αἱ πράξεις ἀνάγκη προσέτι τὸ πρωτεῖον, ἵνα ὅλην τὴν προσοχὴν ἐλκύῃ τοῦ θεατοῦ καθότι εἰ καὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διαφέροντα παρίστασθαι δεῖ, ἀλλὰ τούτων τὸ διάφορον εἰς τὸ τοῦ πρωτεῖοντος προσώπου ἀνακτέον ἐστὶ.

Ἴνα ἡ πράξις μία ὑπάρχῃ καὶ εἰς ἓνα παρίστασθαι τόπον δεῖ καὶ κατὰ μίαν συμπληροῦσθαι ἡμέραν, ἀνάγκη δὴλ. ἵνα τὸ δράμα πρὸς ἕχῃ ἐνότητος πράξεως τόπου, καὶ χρόνου.

Τὰ δὲ τῆς Διασκευῆς ἀρμόζοντα τῷ δράματι εἰσὶν ἔαν μίαν ἔχῃ τῆς ὑποθέσεως ἐκθεσιν, μίαν δέσιν, καὶ μίαν λύσιν Ταῦτα δὲ τὰ μέρη εἰς ἄλλας περιέχονται διαίρεσεις αἰτινες πράξεις ἐνομάζονται καὶ διὰ τινος χρονικοῦ διαστήματος ἀπ' ἀλλήλων διακρίνονται καθ' ὃ τὰ παριστῶντα πρόσωπα τὴν σκηνὴν παραλείπουσι καὶ καθ' ὃ ὁ Ποιητῆς ὡς ἐκτελούμενα ὑποτίθησι τὰ μὴ παρίστασθαι δυνάμενα καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐκθεσιν, ἢ προστοιμασίαν τῆς ὑποθέσεως, ὁ Ποιητῆς ἰδέαν τινὰ δίδωσι γενικὴν τοῦ μέλλοντος συμβῆσθαι, καὶ τοῦ ἀληθοῦς τοῦ δράματος ἀντικειμένου, οὐχὶ δὲ ἐξηκριβωμένως ἀλλ' ἐπιπαλαιῶς πως τὰς αἰτίας τῶν συμβησόμενων ὑποδηλών.

Ἡ δὲ δέσις ὅλου τοῦ δράματος ἀποτελεῖ τὸ διάφορον ὑρίστανται δὲ εἰς πάντα τὰ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ κωλύοντα ἀνάγκη δὲ ἵνα ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης πράξεως ἀρχὴν λάβῃ καὶ ὅσον τὸ δράμα προχωρεῖ τοσοῦτον καὶ τὰ κωλύματα πολλαπλασιάζονται, καὶ τοὺς θεατὰς ἀβεβαίους ὡς πρὸς τὴν τύχην τῶν πρωτεῖοντων καθιστῶσι προσώπων εἰς τὴν τελευταίαν δὲ πράξιν, καὶ εἰ δυνατόν ἵνα εἰς τὴν τελευταίαν σκηνὴν δεσμὸς διακοπῆ, ὅπερ καὶ ἡ λύσις ἐστὶ τοῦ δράματος.

Ἡ λύσις ἀποπερατοῖ καὶ ὅλον συμπληροῖ τὸ δράμα ἀνάγκη δὲ ἵνα προστοιμάζεται μὲν, μὴ προβλέπηται δὲ, ἀλλ' ἀπροσδοκῆτως συμβαίνειν, καὶ τὴν τύχην τῶν πρωτεῖοντων προσώπων γνωστὴν ποιεῖν καὶ περιπέτεια μὲν λέγεται εὐτυχῆς οὖσα, κατὰστροφή δὲ ἐνομάζεται δυστυχῆς ὑπάρχουσα.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΕΚ ΤΗΣ ΒΟΤΑΝΙΚΗΣ.

Α'.

Φυτὰ τινὰ δηλητηριώδη.

Ἡ γῆ, ἡ παράγουσα διάφορα ζῶα καὶ φυτὰ, ὀφέλιμα πρὸς τροφήν καὶ θεραπείαν τοῦ ἀνθρώπου, παράγει ἐπίσης καὶ διάφορα φυτὰ δηλητηριώδη, ἅτινα τριγόμενα προξενοῦσι ταχέως καὶ ὠδυνερῶς τὸν θάνατον, ἂν καὶ τινὰ τοῦτων μετὰ σκέψεως καὶ ἐπιμελείας διδόμενα εἰς διαφόρους ἀσθενείας ἀπαλλάττουσι τοὺς δυστυχῆς θνητοὺς καὶ ἀπομακρύνουσι τοὺτους ἐπὶ τινὰ ἐτι καιρὸν ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Πλούτωνος, πρὸς μεγάλην δυσἀρέσειαν καὶ τοῦ Χάρωνος, τοῦ στερουμένου δι' αὐτῶν τοῦ διωβόλου κατὰ Λουκιανόν, καὶ τοῦ πιστοῦ φύλακος τῶν ἀνακτόρων τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης Κερβερού.

Τοιαῦτα δὲ φυτὰ εὐρίσκονται πλείστα ὅσα σχεδὸν εἰς ἀπάσας τὰς χώρας, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν Γερμανίαν. Ταῦτα δὲ, ἐπειδὴ ἐμοιάζουσι πολὺ μετὰ τῶν πρὸς τροφήν τοῦ ἀνθρώπου λαχάνων, μιγνύονται ἐξ ἀγνοίας μετ' αὐτῶν καὶ οὕτω καθίστανται αἰτίαι ἢ τρομερῶν ἀσθενειῶν, ἢ ἀπωλείας καὶ θανάτου οἰκον ἐλοκλήρων.

Μεταξὺ τῶν φυτῶν τούτων ὑπάρχουσι καὶ τρία εἶδη τοῦ Κωνείου, δηλητηριώδη ὑπερὶ ἀρχαίους Ἀθηναίους ἠνάγκαζον νὰ πίνωσι τοὺς εἰς θάνατον καταδικασθέντας. Τοῦτο πολλάκις γίνεταὶ πρὸξενον ἀπροσδοκῆτου θανάτου ἐνεκα τῆς ἐμοιότητος αὐτοῦ μετὰ τῶν φύλλων τοῦ πετροσελίμου, καὶ τῆς πλησίον τούτου εἰς κήπους καὶ λειμῶνας ἀνθήσεως.

Ἐνταῦθα θέλομεν περιγράψῃ τὰ κυριώτερα τῶν δηλητηριωδῶν τούτων φυτῶν, ἀρχόμενοι πρῶτον ἐκ τοῦ καλομένου μικροῦ κωνείου.

Τὸ Μικρὸν Κώνειον αὐξάνει ἄγριον εἰς τοὺς κήπους καὶ τὰ χωράφια, ὡς τὸ ζιζάνιον εἰς τὴν καλλιεργημένην γῆν. Ἡ ρίζα τοῦ ἔχει μῆκος περίπου ἐνὸς ποδός, πάχους δὲ ἐνὸς δακτύλου, ὁσμῆς βαρείας καὶ δυσώδους, ὁ δὲ καυλὸς λεπτότατος μῆκους δύο ποδῶν. Τὰ φύλλα τοῦ ἐμοιάζουσι πολὺ μετὰ τῶν τοῦ πετροσελίμου, πλὴν κατὰ τὴν κορυφὴν κλίνουσιν ὀλίγον πρὸς τὸ βαθύ πρᾶσινον χροῖμα καὶ κάτω πρὸς τὸ λευκὸν καὶ στιλπνόν. Τὸ φυτὸν τοῦτο καθ' ὅλα τὰ μέρη, ἦτοι ρίζας κλόνας, φύλλα, ἄνθη εἶναι δηλητηριώδες, καὶ τραγόμενον προξενεῖ ζάλην, σκοτοδυνίαν καὶ ἄλλα σφοδρὰ ἀποτελέσματα, δεινοτάτους πόνους εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ πολλάκις αὐτὸν τὸν θάνατον.

Κώνειον τὸ Κηλιώδον. Τοῦτο τὸ δηλητηριώδες φυτὸν φυτόν ἐστιν ἄγριον εἰς κήπους καλλιεργημένους καὶ χέρσους ἀγροῦς,

προσέτι εις λειμώνας, λεωφόρους και πάφρους. Η ρίζα του έχει πάχος σχεδόν με δαυκίον, ζαρωμένη, ινώδης, και χρώματος λευκοκιτρίνου. Ο καυλός τούτου αυξάνει μέχρι 3 έως 4 ποδών, πάχους ενός δακτύλου, ομαλός και στρογγύλος, έσωθεν δε κοίλος, και κάτωθεν έως άνω έρυθρός πεποικιλιμένος διά πολλών αιμακτοχρόων κηλίδων, αίτινες είναι τὸ ούσιώδες αὐτοῦ διακριτικὸν σημεῖον. Τὰ φύλλα του είναι σχεδόν ὅμοια μετὰ τῶν τοῦ πετροσελίνου, έχοντα ὁσμήν τὴν τοῦ δαυκίου. Τὸ φυτὸν τοῦτο ἀνθεῖ κατά τοὺς μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον, στολιζόμενον με ἄνθη λευκά. Τοῦτο εἶναι κυρίως τὸ πολυβόλλητον κώνειον τῶν ἀρχαίων, τὴν σήμερον ὅμως ἕνεκα τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἀπεκατέστη ἰατρικὸν δραστηριώτατον καὶ ὠφελιμώτατον, διδόμενον ὑπὸ σοφῶν καὶ ἐμπείρων ἰατρῶν εἰς διαφόρους ἀσθενείας.

Κώνειον τὸ Παροδάτιον. Τοῦτο τὸ δηλητηριώδεστατον φυτὸν φυτρώνει εἰς χαράδρας, τέλματα καὶ ὑδατώδεις τόπους τῆς Εὐρώπης. Ο καυλός αὐτοῦ αυξάνει ὑπὲρ τοὺς 4 πόδας, χρώματος πρασίνου βραθέως, καὶ ἡ μὲν ρίζα αὐτοῦ έχει πάχος 2 δακτύλων. Τὰ φύλλα του εἶναι πλατέα, καὶ ἀνθεῖ ὡς τὸ προηγούμενον κώνειον κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον ἀναδίδον λευκὰ ἄνθη. Η ρίζα του περιέχει τὸ πλεῖστον δηλητήριον, καὶ τὴν μὲν ἀνοιξὴν καὶ τὸ θέρος γίνεται στρογγύλη, ὅμοια σχεδόν ὡς ἡ ρίζα τοῦ σελίνου, τὸ δὲ φθινόπωρον μακρὰ καὶ ὅμοια με τὴν ρίζαν τοῦ δαυκίου. Η ὁμοιότης δὲ αὕτη καθίσταται πολλὰκις αἰτία διαφόρων δυστυχημάτων διότι οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἀγνοοῦντες ταῦτα ἐκλαμβάνοντες αὐτὰ ἀντὶ τῶν ἄνω μνημονευθέντων φυτῶν τὰ τρώγουσι, γενόμενοι οὕτω πρόξενοι τοῦ σώματός των διαφόρων ἀσθενειῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου πολλὰκις.

Τὸ Βατοράγιον φυτόν. Τὸ δηλητηριώδες τοῦτο φυτὸν φυτρώνει εἰς λάκκους ὑδατώδεις καὶ μέρη ὑγρὰ μέχρι 2 ποδῶν ὕψους. Ο ἠμώδης αὐτοῦ καυλός διακρίεται εἰς πολλοὺς κλάδους, αἵτινες ἀυξανόμενοι σχηματίζουσι θυσάνους ἐν εἶδει ἀλεξιθερογίου. Οἱ μίσχοι (τὸ κουτσάνι) τῶν φύλλων εἶναι στερεοὶ συγκεκολλημένοι παρὰ τὸν καυλὸν, καὶ διακρίονται εἰς τρία ἰδιαιτέρα φύλλα, δηλ. εἰς ὑπομήκη, εἰς έχοντα κορυφὴν δέξιαν, καὶ εἰς ἔδον τούτῃ. Περὶ τὸν Μάιον ἀνθεῖ κατὰ τὰς κορυφὰς τῶν κλώνων μικρὰ καὶ κίτρινα ἄνθη, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων κείται ἡ περιέχουσα τὸν σπέρρον ὠσειδὴς καὶ πρασίνη σποροθήκη, ἡ καὶ ἄλλως λεγομένη σπερματίς τῶν ἀνθέων, ἥτις εὐρίσκειται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἄνθους, καὶ σύγκεται ἐκ τριῶν μερῶν, ἥτοι α.) ἐκ τῆς ὀπῆς, ἥτις εἶναι τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς σπερματίδος, έχουσα διάφορα σχήματα καὶ στόμιχ, β.) ἐκ τοῦ σοληνοειδοῦς, ὅστις εἶναι ἡ μεταξὺ τῆς ὀπῆς καὶ τῆς σποροθήκης καλάμη, έχων ὅμοιος διάφορα σχήματα, καὶ γ.) ἐκ τῆς καθυπό λεγομένης σποροθήκης, ἥτις περιέχει καὶ τρέφει τὸν σπέρρον τοῦ ἄνθους, δι' οὗ παράγονται καὶ πληθύνονται ἕτερα εἶδη τῆς αὐτῆς τάξεως τῶν φυτῶν. Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι τοσοῦτον δηλητηριώδες, ὥστε τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ εἶναι δεινότερα, καὶ αὐτὴ ἡ ἀναθυμίασις τοῦτου, ὅταν τυχὸν καταπατηθῆ, προξενεῖ εἰς τὸν ἀνθρώπον πόνους καὶ σκοποδινας, ὃ δὲ χυμὸς του, ἐὰν ἐγγίση τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐκφέρει φλεγμονώδη καὶ δυσίατα ἐξανθήματα, τρωγόμενον δὲ προξενεῖ πόνους δριμυτάτους, καὶ πολλὰκις τὸν θάνατον. Τὴν σήμερον ὅμως ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη μεταχειρίζεται ἐνίοτε τὸ φυτὸν τοῦτο λίαν περισκεμμένως πρὸς ἰασίαν διαφόρων ἀσθενειῶν.

Τὸ Δαφροειδές. Τὸ φυτὸν τοῦτο εὐρίσκειται εἰς πολλὰ πυκνὰ δάση τῆς Γερμανίας αυξάνον ἄγριον ὕψους ὀλίγων τινῶν ποδῶν, ἕνεκα δὲ τῶν τερπνῶν αὐτοῦ ἀνθέων σπειρόμενον τὸ φθινόπωρον εἰς κήπους καὶ ἀνθάνας φθάνει διὰ τῆς καλλιέργειας καὶ τῆς πε-

ριποιήσεως εἰς ὕψος μέχρι δώδεκα καὶ δεκαπέντε ποδῶν. Τὰ βοτόχροα αὐτοῦ ἄνθη ἀναφαίνονται πρὸ τῶν φύλλων κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον καὶ Μαρτίον, εὐωδιάζοντα τερπνότερα, ταῦτα δὲ δὲν ἔχουσι μίσχους, ἀλλ' εἶναι στερεῶς συγκεκολλημένα μετὰ τοῦ καυλοῦ. Ἐξ αὐτῶν γεννῶνται ὑπομήκεις, στρογγύλοι καὶ κόκκινοι καρποὶ, οἵτινες περιέχοντες σπέρμα χρώματος αἰθοῦ ὠριμάζουσι περὶ τὸν Ἰούλιον, ὅτε τὸ χροῖά των μεταβάλλεται καὶ εἰς ὑπομέλαν. Οἱ καρποὶ οὗτοι, εἶναι δηλητηριώδεις καὶ τρωγόμενοι προξενοῦσι σφοδρὰν διάρροϊαν καὶ τελευταίον τὸν θάνατον. Ἐκ τῶν κόκκων τοῦ φυτοῦ τούτου οἱ ζωγράφοι κατασκευάζουσι χροῖμα ἐρυθρὸν χρησιμώτατον εἰς τὰς ἐργασίας των.

Ἑλλέβορος ὁ Μέλιος. Τὸ φυτὸν τοῦτο φυτρώνει ἄγριον εἰς τοὺς βουνώδεις τόπους τῆς Αὐστρίας, Ἑλβετίας, Ἰταλίας, καὶ εἰς πολλοὺς κήπους τῆς Γερμανίας καὶ ἐτέρων χωρῶν. Ἀπὸ τὰς πορῶδεις καὶ ἰνώδεις αὐτοῦ ρίζας φύονται παχεῖς καυλοὶ, εἰς τῶν ὁποίων τὰς κορυφὰς φυτρῶνουσιν ὀλίγα τινὰ φύλλα ὀδοντωτά. Ὡσαύτως ἐκ τῆς ρίζης του φυτρῶναι καὶ ὁ ἄνω φύλλων μίσχος τοῦ ἄνθους του, ὅστις ἐνίοτε έχει δύο, κοινῶς ὅμως ἐν πεντάφυλλον καὶ βοτόχρον ἄθος. Ἀνθεῖ δὲ κατὰ τὸν Μάρτιον καὶ τὸν Ἀπρίλιον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χειμῶνος κατὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον. Αἱ ἕνες τῶν ριζῶν αὐτοῦ τρωγόμεναι προξενοῦσιν ἐξαψὴν, στενοχωρίαν, καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Οἱ ἐπιστήμονες ὅμως ἰατροὶ μεταχειρίζονται αὐτὰς μετὰ προσοχῆς θεραπεύουσι διαφόρους ἀσθενείας. Οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζοντο τὸν Ἑλλέβορον ὡς ἱαματικὸν κατὰ διαφόρων νόσων, πρὸ πάντων ψυχικῶν, ἥτοι τῆς παραφροσύνης, μανίας, φρένοβλαβίας καὶ ἐτέρων ἀσθενειῶν.

Ἰοσκίμος ὁ Μέλιος. Τοῦτο εἶναι φυτὸν φαρμακερώτατον, φυτρῶνον σχεδόν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην εἰς ἐρείπια, λεωφόρους καὶ τοίχους. Καὶ τὸν μὲν πρῶτον χρόνον τῆς ἐμφανισῆς του εἶναι θάμνος χαμηλός, τὸν δὲ δεύτερον ἀναβλαστάνει καυλοὺς ὕψους δύο ποδῶν, κατὰ τὰς κορυφὰς τῶν ὁποίων ἀναφαίνονται ἄνθη, αἵτινα ἔχουσι χροῖμα ἐξωθεν μὲν πρὸς τὸ κίτρινον ἀποκλίνον, ἔσωθεν δὲ ἰώδες. Η δυσώδης ὁσμὴ τῶν παχέων αὐτοῦ φύλλων προξενεῖ ζάλην, τοῦτου δὲ ἕνεκα εἶναι ὠφελιμώτατον ν' ἀπομακρυνεῖται τις τοῦ φυτοῦ τούτου. Οἱ σπόροι δὲ τούτου, καὶ τὸ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐξαχόμενον, ὡς καὶ ὀβόληρον αὐτὸ τὸ φυτὸν εἶναι δηλητηριώδες, προξενοῦν μανίαν θανατηφόρον. Οἱ σήμερον ὅμως ἰατροὶ ὠφελήθησαν καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐπιβλαβοῦς φυτοῦ διότι παρέχουσι εἰς διαφόρους ἀσθενείας μετὰ προσοχῆς μικρὰς τινὰς δόσεις τοῦτου πρὸς θεραπείαν αὐτῶν.

Ἡ ἄρκευθος. (l'arbre du Vernis.) Τὸ δένδρον τοῦτο φυτρῶναι ἐπὶ τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς ἀρκτικής Ἀμερικῆς μέχρι 15 καὶ 20 ποδῶν ὕψους. Τὰ φύλλα του εἶναι μακρὰ λήγοντα εἰς ἐξείαν, καὶ ὁ μίσχος αὐτῶν λευκοκόκκινος. Τὸ φθινόπωρον γίνονται ὅλα ὑποκόκκινα καὶ καταπίπτουσι. Τὰ κίτρινα αὐτοῦ ἄνθη ἀναφαίνονται τὸν Ἰούλιον παράγοντα κόκκους κίτρινους. Τὸ φυτὸν τοῦτο αυξάνει καὶ κατὰ τοὺς ὑπαίθρους τόπους τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ὅμως δὲν ὑποφέρει τοὺς τραχεῖς χυμῶνας, οὗτε πληθύνεται ἕνεκα τῆς δηλητηριώδους φύσεώς του, ἀλλὰ διατηρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τοὺς βοτανικοὺς κήπους. Η δηλητηριώδης αὐτοῦ δύναμις δραστηκιωτάτη διότι τὰς θερμὰς τοῦ θεροῦς ἡμέρας αἱ ἀναθυμίαισις προξενοῦσι κίνδυνον καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 ποδῶν μακρὰν τοῦ δένδρου τούτου, ἡ δὲ ἀφῆ του εἶναι ἐπι μάλλον ἐπιβλαβῆς, μάλιστα δὲ πρέπει μεγάλως νὰ προσφύλαττηται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὴν φλούδαν αὐτοῦ λευκῶν, δυσώδων καὶ γαλακτώδων χυμῶν, διότι προξενεῖ εἰς τὸν ἐγγίζοντα αὐτὸν δριμύτητα πρίσματα καὶ ἐξανθήματα, αἵτινα πολλὰκις ἀνάστα καθίστανται. Μεγαλειτέρως δὲ κινδύνους πα-

ρῆχει ὅταν ριφθῆ εἰς τὸ πῦρ διότι ὁ ἀναπνέων τὰς ἀναθυμιάσεις του τότε πρίσκειται ταχέως καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Η δηλητηριώδης ὁσμὴ αὐτοῦ ἰδιότης δὲν βλάπτει ὁμοίως ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὡς τινες κολλητικαὶ ἀσθένεια δὲν προσβάλλουσι ἀνεξαιρέτως ὅλους διότι ἔχομεν πολλὰ παραδείγματα, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι τινὲς ψηλαφῆσαντες τὸ φυτὸν τοῦτο δὲν ἔπαθον οὐδεμίαν βλάβην. Οἱ Ἰάπωνες κατασκευάζουσι ἐξ αὐτοῦ στιλπνότερον βερνίκιον.

Ἀμαρίτης ὁ Ἐρυθρός. Τὸ φυτὸν τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὸ γένος τῶν ἀμανιτῶν, κοινῶς μανιτάρια λεγομένων, αἵτινα πάντες σχεδόν τρώγουσι μετ' ἠδονῆς, ἀλλ' ὅμως μετὰ τῶν διαφόρων εἰδῶν τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἀμυπολλοὶ δηλητηριώδεις, οἵτινες ἐνίοτε ὀριμάζουσι τόσον μετὰ τοὺς ἀβλαβεῖς καὶ τοὺς πρὸς τροφήν χρησίμους, ὥστε πολλὰκις καθίστανται αἰτία ἕνεκα ἀγνοίας πρόξενον θάνατον εἰς διαφόρους οἰκογενείας. Μεταξὺ τῶν φθοροποιῶν τούτων ἀμανιτῶν εἶναι καὶ ὁ ἄνω μνημονευθεῖς, φυτρῶνον τὸ θέρος ἐν καιρῷ ὑγρασίας εἰς δάση δρυῶν καὶ φηγῶν. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι αἰμακτόχρον, ἀποκλίνον ἐνίοτε πρὸς τὸ λευκὸν, ὁ καυλός αὐτοῦ εἶναι λευκός. Τὸ φυτὸν τοῦτο έχει δριμύτην καὶ καυστικὴν γεῦσιν προξενῶν θανάσιμον ἐμετόν. Η διακρίσις τοῦ ἐρυθροῦ τούτου ἀμανιτοῦ ἀπὸ τοῦ πρὸς τροφήν χρησιμεύοντος εἶναι δυσχερεστάτη καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐμπείρων τῶν πρὸς συλλογὴν τοιούτων ἐνασχολουμένων, εἶναι δυσχερεστάτη προτιμότερον θά ἦναι ν' ἀπέχη τις τῶν ἐρυθρῶν τούτων ἀμανιτῶν.

Μεταξὺ τῶν φαρμακερῶν ἀμανιτῶν ὑπάρχουσι πολλὰ εἶδη, αἵτινα πᾶς τις δύναται νὰ γνωρίσῃ ἀναγινώσκων τὰ περὶ αὐτῶν ἐκτεταμένως εἰς συγγράμματα τῆς βοτανικῆς. Ἐνταῦθα δὲ ἡμεῖς χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐπιθεωρήσεως, θέλομεν περιγράψαι ἐν ὀλίγοις δύο μόνον εἶδη τούτων, ἥτοι τὸν *Aithon Amaritan*, καὶ τὸν *Mucosamaritan*.

Ὁ Αἰθὸς ἀμαρίτης έχει κορυφὴν χωνοειδῆ, πεποικιλιμένην διὰ πολλῶν στιγμάτων καὶ πλήρη μικρῶν τριχῶν, καυλὸν δὲ κοίλον, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς στρογγύλης κορυφῆς του ἐντερειῶνον φαιῶν. Ἀναφύεται κατὰ τὸν μῆνα Αὐγουστον ἐντὸς δασῶν καὶ πεδιάδων. Τινὲς ἐξ ἀπειρίας ἐκλαμβάνουσι αὐτὸν ἀντὶ τοῦ ἀβλαβοῦς Ἀπαλοῦ καλουμένου ἀμανιτοῦ, γενόμενοι οὕτω πρόξενοι ἴσως καὶ ἐκ λαιμαργίας ἀπροσδοκίτων δυστυχημάτων.

Ὁ Μυσοαμαρίτης. Τὸ φυτὸν τοῦτο φυτρῶναι εἰς ξηροὺς, ἀμυμώδεις καὶ ὄρεινους λειμῶνας καὶ βοσκάς ἀπὸ τὸν μῆνα Αὐγουστον μέχρι τοῦ φθινοπώρου. Η κυρτὴ καὶ αἰθολόκκινος αὐτοῦ κορυφὴ έχει πολλὰ μικρὰ, λευκόφαια καὶ αἰμακτόχροα στίγματα, αἵτινα καθίστασι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ τραχεῖαν καὶ ἀνομαλὸν, ὃ δὲ καυλός του, έχει χροῖμα ὑπόλευκον καὶ παρὰ τὴν ρίζαν σχῆμα ὠσειδές. Η γεῦσις του εἶναι δριμύτη καὶ ἡ ὁσμὴ του δυσώδης. Τὸ φυτὸν τοῦτο τιθέμενον ἐντὸς ὕδατος μετὰ ζαχαρέως ἵνα προσελκῆ τὰς μύας ἐξολοθρευεῖ αὐτὰς, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς κοριοὺς ὅταν συντριφθῆ καὶ ἀλειφθῆσι δι' αὐτοῦ αἱ σχισμάδες τῆς κλίνας. Ὁ ἀμανιτὴς οὗτος πολλὰ πολλὰκις δυστυχήματα εἰς τινὰς ἀδικεῖ τὸν συνεπειῶν τούτου ἐπρωξένουσαν, ἂν καὶ τὸ σχῆμά του καὶ ἡ μορφή παρέχει πλεῖστα ὅσα διακριτικὰ γνωρίσματα πρὸς ἀποφυγὴν τούτου.

Στρέφχος ὁ Μαυρικός. Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι δηλητηριώδεστατον καὶ λίαν καταστρεπτικόν διότι οἱ ἀπειροὶ καὶ οἱ παῖδες ἀπατόμενοι τρώγουσι τοὺς κερκσοειδεῖς αὐτοῦ καρποὺς. Φυτρῶναι δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν εἰς βουνὰ καὶ εἰς δάση κατάσικια, έχων ὕψος μέχρι σχεδόν 6 ποδῶν. Τὰ φύλλα του εἶναι ὠσειδῆ, μήκους 6 δακτύλων, καὶ πρὸς τὸ κάτω μέρος κίτρινα, καὶ ἄνθη κοίλα ἰώδους, οἱ δὲ καρποὶ ὅταν ὠριμάζωσιν ἔχουσι χροῖμα σχεδόν μέλαν, ὡς τὰ ὠριμα κερκσία. Πολλὰκις οἱ παῖδες τρώγουσιν αὐ-

τοὺς τοὺς καρποὺς, δελεάζόμενοι ὑπὸ τῆς γλυκύτητός των, καὶ οὗτοι γίνονται αἰτία τρομερῶν ἀποτελεσμάτων τῆς δηλητηριάσεως, συχναίς δὲ καὶ τοῦ θανάτου, ἐὰν ἐγκαίρως ἰατρικὴ τις βοήθεια δὲν προσθάσῃ τὰς συνεπείας. Οἱ ἰατροὶ ἐνίοτε μεταχειρίζονται περισκεμμένως καὶ τὰ φύλλα, καὶ τὰς ρίζας καὶ τοὺς κόκκους τοῦ φυτοῦ αὐτοῦ ὡς δραστήριον ἰατρικὸν εἰς τινὰ δυσίατα πάθη.

Στρέφχος ὁ Κηπαῖος. Καὶ οὗτος εἶναι ὁμοίως φυτὸν ἐλέθριον. Αυξάνει μέχρι 2 ποδῶν, φούμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς κήπους, εἰς πλατείας, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς τοίχους καὶ τὰ ἐρείπια. Ἀνθεῖ δὲ κατὰ τὸν μῆνα Αὐγουστον ἄνθη λευκὰ, καὶ έχει κόκκους μελανοὺς, τοὺς ὁποίους τρώγοντες πολλὰκις οἱ παῖδες ἐκ λαιμαργίας προσπίπτουσι εἰς μέγαν κίνδυνον ἕνεκα τῆς δηλητηριώδους αὐτῶν φύσεως.

Στρέφχος ὁ Γλυκύπικρος. Τὸ φυτὸν τοῦτο φύεται κατὰ τοὺς φραγμοὺς, χαράδρας, καὶ τοὺς σκιεροὺς τόπους ὀλις τῆς Εὐρώπης. Εἶναι δὲ φυτὸν θαμνοειδές καὶ διαρκεῖ περὶ τὰ δέκα ἔτη περίπου. Αυξάνει ἱκανῶς καὶ περιτυλλίσσεται περὶ τοὺς πλησίον θάμνους, τοὺς τοίχους καὶ τοὺς πασάλους. Τὸν Ἰούλιον καὶ τὸν Αὐγουστον ἀνθοῦσιν οἱ νέοι πράσινοι αὐτοῦ κλάδοι ἰόχροα ἄνθη, ἐξ ὧν ἔπειτα παράγονται μικροὶ, μακροστρογγύλοι, ἀπαλοὶ καὶ κόκκινοι καρποὶ. Τὰ φύλλα του ἔχουσι σχῆμα καρδιάς, καὶ ἐξέα καθὸς ἡ λόγχη. Αἱ συλλεγόμεναι ἐτησίως νέοι ρίζαι καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ μεταχειρίζονται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἐπωφελοῶς εἰς διαφόρους ἀσθενείας μετὰ μεγίστης προσοχῆς, ἐνθ' οἱ ὠραῖοι ἐρυθροὶ αὐτοῦ καρποὶ εἶναι δηλητηριώδεις.

Ἡ Δαφροκέραιος. Αὕτη εἶναι θάμνος δενδρώδης, έχουσα ὕψος περίπου μέχρι 6 πόχσεων, καὶ ὠραία, ἀειθαλῆ, καὶ στιλπνὰ φύλλα, ἄνθη δὲ λευκὰ καὶ εὐώδη, καὶ καρποὺς πρὸς τὸ μέλαν χροῖμα μάλλον ἀποκλίνοντας, βοτρυώδεις καὶ ὁμοίους πρὸς κερκσία. Φυτρῶναι ἄγρια παρὰ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς Συρίας, εὐδοκιμεῖ ὅμως εἰς τόπους ἀνοικτούς καὶ κατὰ τὰ εὐκράτα μέρη τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας. Ὁ καρπὸς αὐτῆς εἶναι φαρμακερὸς περιέχων πρίνα σκληρὸν, τὰ δὲ ἄνθη καὶ τὰ πράσινα φύλλα τῆς ἔχουσι θέαν ἀξιοθαύμαστον παραπλασίαν τῶν ἀνθέων τῆς πικρᾶς ἀμυγδαλῆς, εἶναι ὅμως φαρμακερὰ καὶ ἐπομένως λίαν ἐπικίνδυνα τόσον, ὥστε ὀλίγα σταγόνας τοῦ ἐξ αὐτῶν παραγομένου ἐλαίου, ἢ ὕδατος, προξενοῦσιν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τὸν θάνατον εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς ζῶα.

Ἀνεμόνη ἡ Ἰόχροα, τὸ κοινῶς ἀνεμολούλουδον λεγόμενον διότι ὁ ἄνεμος εὐκόλως τὰ φύλλα αὐτοῦ σκορπίζει. Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι ὁμοίως δηλητηριώδες, προξενοῦν μέγιστον κίνδυνον ἀπερικατέπως μεταχειριζόμενον, ἐνθ' ἐὰν μετὰ σκέψεως δοθῆ ὑπὸ ἰατρῶν εἰς τινὰς ἀσθενείας καθίσταται ὠφέλιμον. Φύεται δὲ ἄγρια ἐφ' ὅλης τῆς Γερμανίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀρκτικῆς Εὐρώπης, κατὰ τοὺς ξηροὺς καὶ προσηλίους τῶν δασῶν τόπους, διαρκούσα ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἐν καιρῷ τῆς ἀνοίξεως ἀνθεῖ καὶ μετὰ ταῦτα παράγει φύλλα χροῖμα μάλλον κίτρινον. Τὰ ἄνθη τῆς ἔχουσιν ὠραῖον χροῖμα πρὸς τὸ αἰθὸν ἀποκλίνον καὶ ἐντὸς αὐτῶν ὑψατων χροῖματος κίτρινου, οἱ δὲ καυλοὶ καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς εἶναι κεκαλυμμένοι με λεπτὸν καὶ ἀργυροχρῶνον χυνοῦδι. Τὸ περιεργον τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι ὅτι ἐνθ' ἐν καιρῷ χειμῶνος ξηραίνεται ὅλον μέχρι τῆς ρίζης, τὴν ἀνοιξὴν ζωογονεῖται καὶ ἀναβλαστάνει πάλιν παρέχον θέαν ὠραίαν καὶ ποικίλην.

ΕΚ ΤΗΣ ΒΟΤΑΝΙΚΗΣ.

B.

Περὶ Ῥόδων.

Τὰ Ῥόδα ἐθεωρήθησαν καὶ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς ἡ εὐπρέπεια καὶ ὁ στολισμὸς τῶν κήπων καὶ ὡς τὰ προσφιλέστατα ἄνθη ὄλου τοῦ κόσμου διὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ὑπὸ τῶν νέων ποιητῶν ἀνθρώπων καλλοῦναι πρὸς αὐτὰ παρεβλήθησαν. Ἡ καλλιέργεια τῶν Ῥόδων ἀνεπτύχθη σήμερον τόσον, ὥστε δὲν ὑπάρχει κήπος ὅστις νὰ μὴ ἔχη τοῦλάχιστον ἓν ἢ καὶ πλείότερα εἶδη τούτων. Σήμερον ἀριθμοῦν περὶ τὰς 150 διαφόρους ποικιλίας αὐτοῦ, ἐχούσας τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τῆς καλουμένης ἀγριοῦ Ῥόδης, περιεχοῦσας πέντε πέταλα καὶ ἀρίστον ἀριθμὸν στήμωνων.

Τὰ μονόφυλλα Ῥόδα εἶναι γνήσιον φυτὸν τῆς Εὐρώπης, καὶ φυτρώνουσιν ἀγρία ἄνευ τινὸς καλλιέργειας, κατὰ τοὺς λόφους, τὰ δάση καὶ τὰ ξηρότερα ὄρη. Τὰ πολύφυλλα ὅμως Ῥόδα, ἅτινα ἴσως ἐκ τῆς Ἀσίας ἐφέρθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπαιτοῦσι καλλιέργειαν καὶ φροντίδας μεγάλας κατὰ τοὺς ὑπαίθρους τόπους καὶ πολλάκις κατὰ τοὺς θερμοῦς. Ἡ ποικιλία τῶν Ῥόδων εἶναι μεγίστη διότι ὑπάρχουσι τοιαῦτα λευκά, ἐρυθρά, κίτρινα, πυρόχροα, μελανοκόκκινα, καὶ πορφυρά, προσέτι κατὰ τὸ σχῆμα βαθιδωτά, κηλιδωτά καὶ παντελῶς διάφορα πρὸς ἄλληλα κατὰ τὴν κατασκευὴν ἐνταῦθα δὲ θέλομεν περιγράψαι τὰ κυριώτερα τούτων ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ καλουμένου ἐρυθροῦ Ῥόδου τοῦ Παλυφύλλου.

Τὸ Ῥόδον τοῦτο εἶναι ἓν τῶν ὠραιότερων ἀνθέων, καὶ διὰ τὸ εὐπρέπες αὐτοῦ σχῆμα, καὶ διὰ τὸ χαρὴν λευκοκόκκινον χρῶμα, καὶ προσέτι διὰ τὴν τερπνὴν εὐωδίαν. Τὰ Ῥόδα ταῦτα εἶναι εἰς ὄλους γνωστά διότι εὐρίσκονται σχεδὸν εἰς ὄλους τοὺς κήπους. Ἡ Ῥοδὴ (τριανταφυλλιά) αὐτοῦ ἔχει μεγάλα φύλλα, καὶ παρ' αὐτὰ ἕτερα μικρὰ ὡσεὶδὴ καὶ πρὸς τοὺς ἀκάνθους πολλάς. Ἴψος ἔχει 3 μέχρι 4 ποδῶν, καὶ καρποφορεῖ σπανίως διότι τὰ ἄνθη τῆς εἶναι πυκνόφυλλα. Ἡ Ῥοδὴ αὕτη ὀνομάσθη πολύφυλλος ἐκ τῶν πολλῶν φύλλων τῶν ἀνθέων τῆς.

Λευκόροdon τὸ Πολύφυλλον. Τὸ φυτὸν τοῦτο μέχρι τινὸς ἦτο σπάνιον. Τοῦτο ἐφέρθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀγγλίας, ὅτε ἐκάστη βίβλα αὐτοῦ ἠγοράζετο ἀντὶ πολλῶν χρημάτων. Ἡ ὠραία κατασκευὴ αὐτοῦ, ἡ λεπτὴ καὶ διαφανὴ λευκότης, τὰ μεγάλα καὶ πολλὰ φύλλα, καὶ ἡ τερπνοτάτη εὐωδία τοῦ καθιστὰ τὴν Ῥοδὴν ταύτην ἄνθος πολυζήτητον. Τὸ ἄνθος τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέρων τι διακριτικὸν σημεῖον τὸ ἐξῆς: τὰ ἐξωτερικὰ φύλλα τοῦ εἰς τὴν κλειστὴν κάλυκα ἔχουσι κύκλον αἰθῶν, καὶ τοῦ ἀνοικτοῦ Ῥόδου ὁ ἀνώτερος κύκλος τῶν φύλλων εἶναι κατὰ τὸ μέσον ἀρκούντως σχιστός. Ἡ Ῥοδὴ αὕτη αὐξάνει ὡς καὶ ἡ ἄνω μνημονευθεῖσα 3 μέχρι 4 ποδῶν.

Κιτρινοῦροdon τὸ Πολύφυλλον. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν Ῥόδων δὲν ὑποχωρεῖ τὰ πρῶτα εἰς τὰ λοιπὰ διὰ τὴν ὠραιότητά του. Ὅσον ὅμως εἶναι κοινὸς ὁ θάμνος αὐτοῦ εἰς ὄλους σχεδὸν τοὺς κήπους, τοσοῦτον εἶναι σπάνιον νὰ εὐρεθῇ ἐπ' αὐτοῦ ἓν ἄνθος ὠραῖον καὶ ἐντελῶς ἀνθισμένον ὅλα σχεδὸν αἱ κάλυκες αὐτοῦ διαβήγγυνται καὶ διασκορπίζονται ἕως τοῦ μίσχου, πρὶν ἀνοικθῶσιν ἐντελῶς, καὶ τρώγονται καὶ διαφθείρονται ὑπὸ μικρῶν τινῶν κηλιδωμένων. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, διότι ἡ Ῥοδὴ αὕτη δὲν ὑποφέρει οὔτε μεγάλαν ὑγρασίαν, οὔτε τὸν ἥλιον, ἀλλὰ προτιμᾷ τὸν ξηρὸν καὶ σκιώδη. Τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα αὐτοῦ τοῦ Ῥόδου εἶναι ὠραυότατον, καὶ ἀληθῆς στολισμὸς τῶν κήπων στερεῖται ὅμως εὐωδίας. Ὁ θάμνος τοῦ αὐξάνει 6 μέχρι 8 ποδῶν, ἔχων πολλὰς ἀκάνθους, λυγροὺς κλώνους, καὶ πλείους μικρῶν φύλλων.

Τὸ Πορφυροῦροdon. Τὸ Ῥόδον τοῦτο εἶναι γνωστὸν διὰ πολλῶν ὀνομάτων. Ὀνομάζεται δὲ Ῥόδον πορφυροῦν, Ῥόδον τῆς Πραβιγίας κτλ. καὶ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ὠραιότερων, πρὸς διατήρησιν δὲ τῆς καλλονῆς αὐτοῦ ἀπαιτεῖται μεγίστη καλλιέργεια καὶ ἐπιμέλεια διότι νοθεύεται εὐκόλως, καὶ ἔπειτα παράγει ἄνθη ἄσχημα χρῶμα ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ.

Τὰ μεγάλα καὶ πυκνόφυλλα αὐτοῦ ἄνθη, ἡ βαθεῖα πορφυρά καὶ ἐν εἶδει βελούδου στιλπνότης αὐτῶν, ἥτις ὑποκλίνει σχεδὸν πρὸς τὸ μέλαν, τὸ γαλανὸν καὶ στιλπνὸν χρῶμα τῶν φύλλων, καὶ ἡ ἐντὸς αὐτῶν χρυσὴ σποροθήκη, παρέχουσι εἰς τὸ Ῥόδον τοῦτο θέαν μεγαλοπρεπῆ. Τὰ φύλλα τῆς Ῥόδης ταύτης εἶναι ἰκανῶς μεγάλα καὶ λευκοπράσινα, οἱ κλώνοι ὀλιγώτερον ἀκανθῶδες, τρυφεροὶ καὶ ὑποπράσινοι, οἵτινες σχηματίζουσι θάμνον πυκνὸν, ὕψους 2 μέχρι 3 ποδῶν, προσβαλλόμενον εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ψύχους. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει ἀνθιστήμονας πολλοὺς, παράγει καὶ πολλοὺς καρποὺς, οἵτινες ἔχουσι εὐωδίαν λεπτήν μὲν, ἀλλὰ τερπνὴν. Ὑπάρχει δὲ προσέτι καὶ ἕτερον εἶδος πορφυροῦ Ῥόδου ἔχον τὰ αὐτὰ φύλλα καὶ τοὺς αὐτοὺς κλώνους, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ὁ θάμνος τούτου γίνεται ὑψηλότερος, ἰσχυρότερος καὶ μᾶλλον πυκνόφυλλος τοῦ πρὸ μικροῦ μνημονευθέντος, καὶ γεννᾷ ἄνθη πορφυρότερα καὶ στιλπνότερα. Τὸ Ῥόδον δὲ τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέρον διακριτικὸν γνώρισμα μετὰ τῶν λοιπῶν τὸ ἐξῆς: τὴν μὲν ἐσπέραν κλείεται τὸ ἡμισυ, καὶ τὰ πράσινα φύλλα τοῦ θάμνου αὐτοῦ μαραινόνται, περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν, φωτίζοντος τοῦ ἡλίου, πάλιν ἀνοίγεται, καὶ τὰ φύλλα τοῦ θάμνου ἀνίστανται ὄρθια.

Τὸ Μικρὸν Πολύφυλλον. Τὸ Ῥόδον τοῦτο μετὰ τῶν λοιπῶν παρέχει εἰς τὸν θεατὴν μεγίστην εὐχαρίστησιν διὰ τὸ κάλλος αὐτοῦ, τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατασκευὴν. Πατρίς δὲ τῆς Ῥόδης ταύτης εἶναι ἡ Πορτογαλία διότι λέγουσιν ὅτι μετεφέρθη ἐκεῖθεν, τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπὸ τοῦ κυρίου Βλανδφόρ. Τὰ Ῥόδα αὐτῆς εἶναι σχεδὸν ἀπαράλλακτα μετὰ τοῦ ἐρυθροῦ κατὰ τὸ σφαιροειδὲς σχῆμα καὶ τὸ λεπτὸν χρῶμα, πλὴν δὲν φυτρώνουσιν ὡς ἐκεῖνα ἀποκεχωρισμένα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θυσανοειδῶς οὕτως, ὥστε πολλάκις κρέμνεται ἀφ' ἐνὸς κλάδου ὁ ἕως 8 τοιαῦτα. Κλώνους δὲ ἔχει πολλοὺς μὲ ὀλίγας ἀκάνθους χρώματος πρασίνου, καὶ ἀποκτᾷ ὕψος πολλάκις 6 μέχρι 7 ποδῶν.

Ῥοδὴ ἡ κρηματὴ ἢ γαλλικὴ. Αὕτη εἶναι χρησιμωτάτη εἰς τοὺς ὠραίους καὶ πρὸς τέρψιν καλλιεργημένους κήπους διότι εἰς τοὺς τοίχους καὶ τοὺς πασσάλους ἐπιμελουμένη καλῶς αὐξάνει κατὰ τὸ ὕψος μέχρι 18 ποδῶν ὅθεν ἐπικαλύπτουσι δι' αὐτῆς τοὺς τοίχους τῶν κήπων καὶ σχηματίζουσι ἀψίδας ἄνθει δὲ κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον. Παράγει πάμπολλα Ῥόδα, ἰκανῶς μεγάλα, ἀνοικτὰ καὶ λίαν ἐρυθρά, ὅχι ὅμως εὐώδη ὡς τὰ πολύφυλλα. ἔχει δὲ φύλλα πράσινα καὶ πυκνὰ, ἀκάνθους ὀλίγας καὶ κάλυκας διαφόρου σχήματος, τῶν ὁποίων τὸ μὲν κατώτερον μέρος εἶναι ἀκανθῶδες, τὸ δὲ ἀνώτερον λείον. Καρποφορεῖ σπανίως διότι ἐνῶ ὀριμάζουσι οἱ καρποὶ, μαδοῦσι σχεδὸν πάντοτε καὶ καταστρέφονται ἕμα τῆ γενέσεως τῶν.

Ῥοδὴ ἡ Λευκὴ. Αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν καλλίστων Ῥόδων διὰ τὰ ἀρωματικώτατα καὶ ὠραιότατα ἄνθη τῆς. ἔχει Ῥόδα ἀργυρόφαια μᾶλλον παρὰ λευκά, καὶ φύλλα μεγάλα πρὸς μὲν τὸ ἄνω μέρος βαθεῖα πράσινα, πρὸς δὲ τὰ κάτω λευκοπράσινα. Παράγει πολλὰ ἄνθη διότι φυτρώνουσι πολλάκις ἀφ' ἐνὸς μόνον βλαστοῦ 8 ἕως 10 Ῥόδα μεγέθους μεγάλου, ἔχοντα ἐνίοτε διάμετρον 4 δακτύλων. Αἱ σποροθήκαι τῆς εἶναι μακρᾶ καὶ λεπτινόμεναι ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὰ ἄκρα ἐξορῶνται κατὰ

πᾶχος μὲ τὸν μίσχον. Ἡ Ῥοδὴ αὕτη αὐξάνει μέχρι 2 ποδῶν, ἔχουσα κλώνους πλήρεις ἀκανθῶν. Σπανίως ὑποφέρει τοὺς τραχεῖς χειμῶνας τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν, προτιμῶσα μέρη ὑπαίθρου καὶ σκιερὰ, καὶ γῆν λιπαράν. Ἄνθει δὲ κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον.

Λευκοκίτρινος Ῥοδὴ τῆς Σκωτίας. Ἡ Ῥοδὴ αὕτη διακρίνεται ὄλων τῶν λοιπῶν διὰ τῶν ὠραίων, μικρῶν καὶ πυκνῶν αὐτῆς φύλλων, καὶ προσέτι διὰ τὴν πλησμονὴν τῶν Ῥόδων τῆς. Τὰ ἄνθη τῆς εἶναι ἄπλα, μὲ χρῶμα λευκοκίτρινον καὶ καθ' ὑπερβολὴν ὠραῖον, οἱ δὲ καρποὶ γίνονται μελανοκόκκινοι καὶ στρογγύλοι σχεδὸν ὡς τὰ κρόμμυα. Ὁ θάμνος τῆς εἶναι χαμηλός, ὕψους μόλις 3 ποδῶν, πλήρης ἀκανθῶν ὅθεν ὀνομάζεται καὶ πολυἀκανθος Ῥοδὴ. Πατρίς δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ Σκωτία διὸ καὶ τοὺς δριμυτάτους χειμῶνας ὑποφέρει αὐξάνουσα καὶ πολλαπλασιαζομένη συχνάκις διὰ τῶν στελεχῶν.

Ῥόδοι τὸ Διδυμοῦ. Τὸ Ῥόδον τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ὠραιωτάτων καὶ ἐρασιμωτάτων διὰ τὸ λεπτότατον χρῶμα καὶ τὴν ποικίλην αὐτοῦ μορφήν. Ἡ Ῥοδὴ αὐτοῦ γεννᾷ παρὰ τὸ σύνθηδες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κλάδου Ῥόδα ἐτερόχροα, ἥτοι ἐρυθρά καὶ λευκά. Πολλάκις ὁ αὐτὸς σχεδὸν μίσχος διαιρεῖται μόνον ἐπὶ μικρὸν εἰς μικρὰ κλωνάρια, ἐν οἷς ὑπάρχουσι Ῥόδα διαφόρου χρώματος, ἥτοι ἐξαπτόνται ἐξ ἐνὸς καὶ μόνου Ῥόδου λευκὸν καὶ Ῥόδον ἐρυθρὸν, ὡς ἀδελφοὶ δίδυμοι διὸ καὶ οὕτως ὀνομάσθη. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅθεν κατὰγεται ἡ Ῥοδὴ αὕτη, ὀνομάζετο πρὶν Ἰόρκη καὶ Λαγκάστρη, λαβοῦσα τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ δύο οἴων ἀναμειγμένων εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, οἵτινες ἔθετον ὡς σημεῖον διακριτικὸν τῆς πολιτικῆς ἀποχώσεως τὸ ἀπεικόνισμα τῶν Ῥόδων τούτων, ἐξ ὧν οἱ μὲν ὡς σύμβολον εἶχον τὸ λευκὸν Ῥόδον, οἱ δὲ τὸ ἐρυθρὸν. Ὁ θάμνος τοῦ ποικίλου τούτου Ῥόδου ἔχει πέντε μέχρις ἑξ ποδῶν ἤλικος, κλώνους ἀπαλούς, ἀκάνθους ὀλίγους, καὶ ἐπ' ἐκάστου μίσχου φύλλα πέντε, χρώματος βαθείως πρασίνου καὶ μεγέθους ἰκανῶς μεγάλου. Ἡ Ῥοδὴ αὕτη ἄνθει κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον, παρέχουσα θέαν θαυμασίαν καὶ διὰ τὴν ποικίλην τῶν Ῥόδων τῆς καὶ διὰ τὴν πλησμονὴν αὐτῶν. Τὸ ἐρυθρὸν καὶ λευκὸν τῶν ἀνθέων τῆς χρῶμα εἶναι λεπτότατον καὶ ὠραιότατον, ἡ δὲ ὀσμὴ τούτων ἀδύνατος. Ἡ Ῥοδὴ αὕτη ἐπειδὴ εἶναι τρυφερὰ καὶ λεπτὴ δὲν ὑποφέρει τὸ ψυχρὸν κλίμα τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν διὸ καὶ ἐν καιρῷ θριμῶς χειμῶνος παγώνει ὀλόκληρος ὁ θάμνος οὗτος μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν βίβλων.

Ῥοδὴ ἡ ἐκκρημῆ. Ἡ Ῥοδὴ αὕτη ὀνομάσθη οὕτω διότι τὰ ἄνθη, τὰ φύλλα καὶ οἱ καρποὶ αὐτῆς κλίνουσι πρὸς τὰ κάτω, ἔνεκα τῶν μακρῶν καὶ λεπτῶν μίσχων τῆς. Εἶναι δὲ λίαν αξιοσημείωτος διότι ἐνῶ πάσαι αἱ Ῥόδοι εἶναι πλήρεις ἀκανθῶν, αὕτη τοῦναντίον στερεῖται τοιοῦτον. Πατρίς δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ Δαλματία καὶ ἡ Οὐγγαρία, ἔχουσα ὕψους 5 μέχρι 6 ποδῶν καὶ κλώνους λεπτοῦς, τρυφεροὺς καὶ χρώματος βαθείως πρασίνου. Τὰ Ῥόδα τῆς εἶναι μικρὰ μέχρι 1 1/2 δακτύλου μεγέθους, χρώματος βαθείως ἐρυθροῦ καὶ σχήματος ἐν εἶδει καρδίας. Ἄνθει δὲ κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον, παράγουσα μακροὺς ἐρυθροὺς καὶ κατὰ τὴν ποιότητα καλλίστους καρποὺς.

Τὸ μικρὸν Ῥόδον τῆς Προβηγγίας. Τοῦτο ὀνομάζεται καὶ Βατράχιον Ῥόδον διότι τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς ὅμοια μὲ τ' ἄνθη τοῦ βατραχίου, τοῦ κοινῶς λεγομένου ἀγριοσελίνου, ὀνομάσθη δὲ οὕτω διότι ἡ πατρίς αὐτῶν εἶναι ἡ Προβηγγία κειμένη κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Ἡ Ῥοδὴ αὐτοῦ σπανίως αὐξάνει ὑπὲρ τὸν πόδα, ἔχουσα τρυφεροτάτους καὶ πρασίνους κλώνους, καὶ ὀλίγας ἀπαλὰς ἀκάνθους. Ἡ διάμετρος τῶν Ῥόδων τούτων σπανίως ὑπερβαίνει τὸν δάκτυλον, ἔχουσι δὲ

χρῶμα βαθὺ ἐρυθρὸν καὶ πολλάκις λευκοῦ ἐρυθροῦ.

Ῥοδὴ ἡ ἀειθαλής. Αὕτη παραγεῖ καθ' ὄλον τὸ ἔτος ἄνθη, πλὴν ὀλιγώτερα ἐν καιρῷ χειμῶνος διὸ καὶ ἀειθαλῆς ὀνομάσθη. Πατρίς δὲ ταύτης τῆς ὠραίας Ῥόδης εἶναι ἡ Κίνα, ἐκ τῆς ὁποίας πρὸ ἐνὸς σχεδὸν ἐφέρθη καὶ μετεφευτέθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπὸ τινῶν περιηγητῶν. Ὡς ἀνήκουσα δὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν φυτῶν τῶν δυναμένων νὰ ὑπάρξωσι καὶ νὰ καρποφορήσωσι μόνον εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, δὲν ὑποφέρει τὰ εὐμετάβλητα καὶ ψυχρὰ κλίματα, οὔτε εὐδοκίμει ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ τοὺς ἀρκτικούς τόπους τὸν χειμῶνα, ἀλλὰ φυτευμένη εἰς τὰς κοινὰς λεγομένας γλάστρας διατηρεῖται εἰς κήπους θερμοῦς καὶ ἐντὸς θαλάμων οἴτινες διὰ τοῦ πυρὸς διατηροῦσι τὴν θερμότητα τὴν δυναμένην νὰ σώσῃ τὰ ἄνθη ταῦτα καὶ νὰ καταστήσῃ τὰς βίβλας τούτων ἰκανὰς νὰ παραγάγωσι καρποὺς.

Ὁ θάμνος αὐτῆς ἀποκτᾷ ὕψος 2 μέχρι 3 ποδῶν, ἔχων κλώνους καὶ φύλλα τρυφερὰ, μετὰ λεπτῶν ἀκανθῶν, καὶ μίσχους τριφύλλους, τὰ δὲ Ῥόδα τῆς παρέχουσι ὀσμὴν τερπνοτάτην.

Ῥόδοι τῶν Παρθένων. Τὸ ὠραῖον τοῦτο ἄνθος ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῶν λευκῶν Ῥόδων, μετὰ τῶν ὁποίων ἐξέχει κατὰ τὴν ὠραιότητα. Ὁ θάμνος αὐτοῦ εἶναι λεπτός, ὕψους μόλις 4 ποδῶν, κλώνους δὲ πρασίνους καὶ μίσχους πενταφύλλους μετ' ὀλίγων ἀκανθῶν. Οἱ δὲ κάλυκες αὐτοῦ ὅταν ἀνοίγωνται φαίνονται ὡς σφαῖραι διηρημέναι κατὰ τὸ μέσον, ὅταν ὅμως ἀνοίχῃ ἐντελῶς τὸ Ῥόδον καθίσταται ἐντελῶς μέγα, πολύφυλλον καὶ ὑπόκυρτον, χρώματος λευκοῦ καὶ στιλπνοτάτου, ἔχον ἐν τῷ μέσῳ ἐρυθρὰν τινα κηλίδα, ἐκτετατομένη ἐπὶ τοῦ ἡμισῶος μέρους τῶν φύλλων καὶ περιστῶσαν τὴν θέαν τοῦ Ῥόδου τούτου τερπνοτάτην.

Βροβροῦδὴ ἢ Μεγάλη. Ἡ πατρίς ταύτης τῆς παραδόξου καὶ ὠραίας Ῥόδης νομίζεται πιθανῶς ἡ Περσία. Ἐὰν δὲ τις παρατηρήσῃ τοὺς νέους αὐτῆς βλαστοὺς καὶ τοὺς κάλυκας, ἴσως θὰ νομίσῃ ὅτι εἶναι περιτετυλιγμένη με κοκκιοπράσινον βρῦον, τούτου δὲ ἔνεκα ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν ταύτην. Αὐξάνει δὲ οὐχὶ ὡς θάμνος, ἀλλ' οἱ κλώνοι αὐτῆς ἀνυψοῦνται ὡς λεπτοὶ κορμὲ ὕψους μέχρις 6 ποδῶν. Τὰ Ῥόδα τῆς εἶναι μετρίου μεγέθους, ἰκανῶς πολύφυλλα, εὐώδη καὶ χρώματος ἐρυθροῦ πρὸς τὸ λευκὸν ἀποκλίνοντος. Ὁ βίος ταύτης εἶναι βραχὺς, οὔτε ὑποφέρει τὸν τραχὺν χειμῶνα, ἔχει ὅμως τὴν ιδιότητα νὰ πολλαπλασιάζηται εὐκόλως, κατὰλαμβάνουσα οὕτω καὶ κορυφώσῃ πολλὰ κενὰ μέρη τῶν ἀνοφρόρων κήπων, παρέχουσα εἰς τοὺς ἐραστὰς τῶν ἀνθέων μεγίστην ἡδονὴν καὶ εὐχαρίστησιν.

Η ΜΕΤΑΝΟΟΥΣΑ.

Ἦτο παρθένος ἄλλοτε σεμνὴ ἢ Ἀγλαΐα
Καὶ εἶχε λάμπην ἱερὰν τὸ ὄμμα τῆς τὸ καῖον,
Ὁ βίος τῆς ὡς μουσικῆς ἔπερα ἀρμονία
Καὶ ἦτο ἡ ψυχὴ αὐτῆς ὡς ἄρωμα ἀνθέων.

Ὡς Ῥόδον ἀνεπτύσσετο καλλιχρῶμος, ὠραία
Ἰπ' οὐρανὸν χρυσακτινα ἐαρινῆς πρωίας,
Καὶ ἄφροντις μεθύουσα εἰς ὄνειρα γλυκεῖα
Διήνευ τὸ στάδιον τῆς πρώτης ἡλικίας.

Ἄλλ' οἶμι! ὕστερον γομνὴ καὶ ἐξησθενημένη
Εὐρέθη εἰς τὴν τρίοδον τοῦ ἐπωδῶντος βίου,
Ἦγνῶσι ὅτι ἄβυσσος ἐνώπιόν τῆς χαινεῖ
Καὶ ὅτι νῦν παρέπεται τοῦ δόντος ἡλίου.

Μίαν αὐγὴν μὲ ὄμματα ἠγέρθη θλωμένα
Κ' ἐσκέφθη ὅτι ἔρημος ἐπὶ τοῦ κόσμου ἦτο,
Δὲν εἶχε φίλον, συγγενῆ παρήγορον οὐδένα,
Καὶ στερηθεῖσα τῆς μητρὸς τοῦ ἄρτου ἐστερεῖτο.

Ἐξω βορρᾶς ἐμαίνετο ἄλλ' ἔνδυμα ἐφόρει
Ἄνεπαρκές καὶ ἔφριττε, καὶ ἔφριττε βιγούσα,
Ἦτο πολλὴ ἡ συμφορὰ καὶ ἀσθενὴς ἡ κόρη
Καὶ ἔκλινε διάπονον τὴν κεφαλὴν ἀλγοῦσα.

Ἐπάλαιεν' ἄλλ' ἀσθενὴς ταχέως κατεβλήθη,
Ἄπόνους καὶ παράφορος ὑπὸ τῆς δυστυχίας,
Ἦτο βαρεῖα ἡ πληγὴ εἰς δάκρυα ἐλύθη
Κ' ἐρίφθη εἰς τὴν ἄβυσσον τυφλὴ τῆς ἀτιμίας.

Ἄλλ' οἶμοι! ἦτο κάλλιον νὰ καύσῃ ἡ ὀδύνη
Τὴν ἀνθηρὰν τῆς καλλονῆς τὰ τρυφερά τῆς στήθη,
Καὶ κάλλιον τὸν θάνατον βωδῆ νὰ περιμείνῃ,
Καὶ νὰ σθεσθῇ ὡς ὄνειρον, νὰ τὴν καλύψῃ λήθη.

Καὶ ἤδη τὸ παράπτωμα μὲ συντριβὴν καρδίας
Ἰκέτις πρὸ τοῦ οὐρανοῦ ζητεῖ νὰ ἀγιάσῃ
Ἦ! ἀνταλλάσσει τὴν Ἑδὴμ ἐν δάκρυ μετανοίας
Καὶ δεομένη ἡ ψυχὴ τὸν ὕψιστον μαλάσσει.

Ὅμως τὸ πλῆθος ἀπηνὲς δικάζον ἀπογράφει
Τὴν κόρην, ἥτις ἔπεσεν οἰκτρὸν τῆς πείνης ὄμμα.
Ἐντὸς τῆς ἡδῆ ἄφωνος πᾶς πόθος τῆς ἐτάφη
Καὶ σπεύδει πρὸς τὸν θάνατον καὶ σπεύδει πρὸς τὸ μνήμα.

Σεῖς οἵτινες ἐπὶ χρυσῆς ἀποκοιμᾶσθε κλίνης,
Ἀμείλικτοι ἐρχόμενοι κατὰ τῆς ἀμαρτίας,
Ἦσθάνθητε τὴν συμφορὰν τὴν ἄμετρον τῆς πείνης,
Τὸ βίγος, τὴν ἀπόγνωσιν τῆς ὀρφανῆς καρδίας;

Ἄν ἀντὶ ἄρτου τὴν τιμὴν ἐπώλησεν ἐκείνη
Ὅτε δεινὴ ἡ συμφορὰ τὰς σκέψεις τῆς ἀφῆρει,
Ἄλλ' ἤδη δάκρυα πικρὰ μετανοοῦσα χύνει
Καὶ μᾶλλον τὴν συμπάθειαν, τὸν οἶκτον ἐπισύρει.

Εἰς κόρην δότε ἔλεος θερμῶς μετανοοῦσαν
Ἄν ἄρτον τῇ ἠρνήθητε κατὰ τὴν δυστυχίαν,
Πλὴν δότε εἰς τὴν ὑπαρξίν ἐκείνην τὴν πεσοῦσαν
— Ἄφου τῇ δίδει ὁ Θεὸς — καὶ σεῖς παρηγορίαν.

Κ. Φ. Σκόκος,

ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ.

Μυρόεσσα, ὡς ἱσμοσ' γλυκεῖα, ὡς τὸ ἴον,
Εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς ζωῆς, ἀνέθαλες φαιδρά
Κ' ἐνέπνευσας, κ' ἐνέπνευσας τοσοῦτον μεγαλεῖον,
Ὅσον ἐμπνέ' εἰς οὐρανοὺς ἡ Φοῖβη ἡ ὠχρά.

Ἄν ἐγεννήθης εἰς τὴν γῆν, μὴ λυπηθῆς, Μαρία,
Σοὶ ἔδωκεν ὁ ὕψιστος τὴν δρόσον τοῦ Μαΐου,

Ἀστέρας δύο τ' οὐρανοῦ, καὶ κάλλη τόσα θεῖα!
Κ' εἰς τοὺς ἀστέρας τὰς χρυσᾶς ἀκτῖνας τοῦ Ἥλιου.

Ῥοδόπουν χεῖλος καὶ ἀγνὸν, ὡς ἕαρος πρωΐαν,
Καὶ μαργαρίτας ὑπ' αὐτὸ ἀστράπτοντας, ὠραίους
Ἄγγελικὸν μειδιάμα, κ' ἐρατεινὴν καρδίαν,
Καὶ τόσας ἄλλας χάριτας τῶν οὐρανῶν ἐνθέους! . . .

Ἰόχρους ὅταν στρώννυται ἐν μέσῳ τῶν λειμῶνων
Ὁ τάπης τῆς ἀνοίξεως μεστὸς μειδιαμάτων,
Καὶ χαιρετᾷ τὴν ὑπαρξίν ἐπ' ἀνθισμένων κλώνων
Ἡ ἀηδὼν περιχαρὴς μὲ τ' ἄσμα τῶν ἀσμάτων

Ἀναγεννᾶται ἡ ἐλπίς, ἐν μέσῳ θεῖου μέλους,
Ἀναγεννᾶται ἡ χαρὰ τοῦ βίου ἡ χρυσῆ
Καὶ πέμπει εἰς τὴν γῆν αὐτὴν ὁ Πλάστης μας ἀγγέλου,
Καὶ εἶσαι Σὺ τῶν οὐρανῶν ὁ ἄγγελος! ὦ! Σὺ!

Ἐν Ἀθήναις 13ην 8βρίου 1873.

M. K.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ο ΚΙΤΣΟΣ.

Τοῦ Κίτσου ἡ μάννα ἐκάθονταν 'ς τὴν ἄκρα τοῦ ποταμοῦ
καὶ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ λιθοβολοῦσε.

— Ποτάμι γιὰ λιγότευσε ποτάμι στρέψ' ὀπίσω
γιὰ νὰ περάσ' ἀντίπερα πέρα 'ς τὰ Κλεφτοχώρια

5 πούχουν οἱ κλέφταις σύνοδο κι' ὄλ' οἱ καπετανεοὶ
σύνοδο γιὰ τὸν Κίτσο μου τὸν πρῶτο καπετάνιο.
Τὸν Κίτσο τὸν ἐπιάσανε 'ς τὴ Λειβαδιὰ τὸν πάνε
χίλιοι τὸν πᾶν' ἀπὸ μπροστὰ καὶ χίλιοι ἀπὸ πίσω
χίλιοι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ χίλιοι ἀπὸ τὴν ἄλλη

10 καὶ με' σ' τὴ μεσ' ὁ Κίτσος μας σὰ μῆλο μαραμένο
σὺν ἐκκλησ' ἀλειτούργητη σὰ ρόδο ξηραμένο.
Κι' ἡ μάννα του ξεμπρόβαλε κι' αὐτὸ τοῦ ἀπεικάζει
— Κίτσο μου ποῦναι τάρματα τὰ ῥημα τὰ σαπράζια
— Μάννα ζουρλή, μάννα τρελλή, μάννα ξεμουλισμένη

15 Μάννα δὲν κλαῖς τὰ νηάτα μου δὲ κλαῖς τὴ λεβεντιά μου
μόν' μοῦ γυρεύεις τ' ἄρματα τὰ ῥημα τὰ σαπράζια
— Σύρε μάννα μου 'ς τὸ καλὸ, σύρε καὶ 'ς τὴ δουλειά σου
κι' ὁ Κίτσος πᾶ(γει) νὰ κρεμασθῇ νὰ πάη 'ς τὴ δουλειά του.

Πρὸς τὸ παρὰ Passow σελ. 23 ὑπ' ἀριθ. XXVI ἐκ τοῦ
(Faur. 1. 97. Ζαμπ. 154. 70. Ἄγγελ. 61).

Πρὸς τούτοις περὶ Κίτσου παράβαλ. καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. XXVII
(w) καὶ XXVIII (Πανδῶρ. 13) ἐν τῇ ἰδίᾳ συλλογῇ τοῦ Passow.

Ἐν Ἐρμουπόλει Νοέμβριος 1870.